

Deze film is beschikbaar gesteld door het KITLV, uitsluitend op voorwaarde dat noch het geheel noch delen worden gereproduceerd zonder toestemming van het KITLV. Dit behoudt zich het recht voor een vergoeding te berekenen voor reproductie. Indien op het originele materiaal auteursrecht rust, dient men voor reproductiedoeleinden eveneens toestemming te vragen aan de houders van dit auteursrecht.

Toestemming voor reproductie dient men schriftelijk aan te vragen.

This film is supplied by the KITLV only on condition that neither it nor part of it is further reproduced without first obtaining the permission of the KITLV which reserves the right to make a charge for such reproduction. If the material filmed is itself in copyright, the permission of the owners of that copyright will also be required for such reproduction. Application for permission to reproduce should be made in writing, giving details of the proposed reproduction.

SIGNATUUR MICROVORM:

*SHELF NUMBER
MICROFORM:*

M META 0159

BIBLIOTHEEK KITLV

0054 4104

091 480 583

2 platen ontbroken

17/4 '64

87

H. V. A.

J A V A.

55
5

PLATEN EN PRENTEN

UIT

NEDERLANDSCH INDIE

cc
492

MET

BIJSCRIFTEN VOOR DE JEUGD

DOOR EEN

—
OUD-INDIËR.

Nieuwe Uitgaaf met Nieuwe Plaatjes.

LEIDEN.

GUALTH. KOLFF.

INHOUD

	Bladz.
DE ROELIE	1. <i>ontbr</i>
DE INDISCHE HUISBEDIENDE	7.
EEN MOHAMMEDAANSCH PRIESTER OP JAVA	15.
DE MOHAMMEDAANSCH TEMPEL	19.
DE JAVAAN	25.
EEN BEGENT OP JAVA	29.
DE JAVAANSCH VROUW	55.
DE BADENDE VROUW	41.
DE CHINEESCH BARBIER	47.
DE AFRIKAANSCH SOLDAAT	55.
DE BRUID	59.
DE BRUIDEGOM	65.
EEN JAVAANSCH OPPERHOOFD IN JAGTCOSTUUM	69.
DE ARABIER OP JAVA	77.
DE JAVAANSCH MATROOS	85.

INHOUD.

	Bladz.
DE CHINEESCHE SMID	95.
DE KONG-A-HIAN-SPELER	101.
DE KETTING-GANGER	107.
DE HOENDER-VERROOPER	113.
DE HENGELAAR	117. <i>ontbr.</i>
EEN JAVAANSCH GRAF	125.
EENE JAVAANSCH VROUW, EEN KIND DRAGENDE ..	129.
EEN CHINEESCHE PRIESTER TE BATAVIA	135.
EENE VROUW UIT HET BINNENLAND	139.
DE DJAJANG-SERAR	147.
DE PÖPENG BABAKAN	155.
DE RIJSTAMPSTER	163.

Aan de Brugd in Nederlandsch Oost-Indië.

Het ontbreekt u gewis niet aan prentenboekjes, lieve kinderen! want die worden uit het moederland naar de gewesten uwer inwoning overvloedig afgezonden, doch de plaatjes of prentjes van die boekjes stellen meestal onderwerpen voor uit het dagelijksche leven in Holland of in Europa, waardoor ze u veelal vreemd zijn. Daardoor is de uitgever van dit bundeltje op het denkbeeld gekomen om, opzettelijk voor u, een prentenboekje te vervaardigen, tot welk einde hij heeft gebruik gemaakt van de mooie platen van den thans reeds overleden heer E. HARDOUIN, voorkomende in het prachtwerk: Java, tooneelen uit het leven, enz., terwijl ik, op zijn verzoek, bij die prentjes eenige regelen ter opheldering gevoegd heb. Geenszins wil ik beweren dat aan zulk een prentenboekje juist behoefte bestond, maar ik vlei mij toch dat het u welkom zal wezen, en u eenig vermaak zal geven in de uren uwer uitspanning.

Slechts één boekje is mij bekend dat uitsluitend voor uw vermaak en leering, lieve kinderen in Oost-Indië, vervaardigd is, namelijk een bundeltje lieve gedichtjes van den heer J. VAN SOEST, dat, onder den titel van: Oost-Indische bloempjes, waarvan de eerste druk nu tien jaren

geleden, te Batavia is in het licht verschenen, en waarvan, naar ik verneem, reeds een derde druk met fraaije plaatjes ter perse is; terwijl de schrijver van dat boekje, gedurende zijn verblijf in Oost-Indië, zich bovendien aan het onderwijs der jeugd heeft toegewijd, zoodat hij dubbele aanspraak heeft verkregen op uwe dankbaarheid. En vermits het zeker strooken zal met het doel van den nu overleden heer VAN SOEST, om het nut van zijn bundel gedichtjes zoo veel mogelijk uit te breiden, zoo zal ik, even als van den bekenden kinderdichter VAN ALPHEN en anderen, ook van hem nu en dan eenige dichtregelen hier inlasschen.

Ruim het vierde deel eener eeuw heb ik, lieve kinderen! in de gewesten uwer inwoning doorgebracht, en de meeste mijner eigene kinderen zijn daar geboren. Ik heb u zien dartelen en ontwikkelen; ik heb opgemerkt hoe gebrekkig diár voorheen de gelegenheid was voor uwe opleiding en uw onderwijs, maar tevens hoe die gelegenheid gaande weg, vooral in de laatste tien jaren, verbeterd is. Daarvoor zult gij zeker dankbaar zijn, en dit willen betoonen door gehoorzaamheid en leenzaamheid, opdat uwe ouders zich over u mogen verheugen, en dan zullen zij u zeker gaarne, tot uw vermaak en leering, ook dit boekje willen schenken.

H.... October 1853.

De Koelie.

Wanneer gij, lieve kinderen, de afbeelding ziet, welke vooraan in dit boekje geplaatst is, dan zult gij zeker dadelijk weten wat daarop wordt voorgesteld; een *orang-koelie* zult gij zeggen, en in dien man daar in het verschiet, herkent gij zeker een *mandoor-toko*.

Het is waar, de *koelie's* behooren tot den geringsten stand van de Indische maatschappij, waarin zij nogtans eene voorname plaats hebben ingenomen, terwijl er zijn welke die plaats met eere bekleeden, ofschoon wel eens met minachting op hen wordt neêrgezien. Zoo hebben de *koelie-toko* en de *koelie-lejlang* te Batavia en te Samarang, — en welligt op meer andere plaatsen —

door hunne veelmaal beproefde eerlijkheid, zich eenen eere naam verworven, waarmede niet alle standen in de maatschappij kunnen prijken, al nemen zij daarin eene hoogere en gewigtigere plaats in. Te Padang vertrouwt de koopman, hetgeen hij aan zijne klanten in het binnenland, dikwerf ver verwijderd, te verzenden heeft, zonder de minste vrees aan den *koelie* toe, en altijd komt het goed te regt, wat ook de waarde zij. Maar omdat het binnenland van Sumatra zoo bergachtig is, en de wegen daardoor zoo moeilijk zijn, draagt de *koelie* daar alles op het hoofd, zoodat de *baban's* of vrachten dan ook niet heel groot of zwaar kunnen zijn. Op Java, waar de gemeenschap doorgaans gemakkelijker is, dragen de *koelie's* met bamboezen op de schouders, en wanneer de *pikolan's* groot of zwaar zijn, gewoonlijk met twee of meer te zamen, zooals men dit dagelijks ziet, doch waartoe de *koelie's* op Sumatra ongaarne overgaan.

Niet altijd echter verrigten de *koelie's* hunne zware taak uit verkiesing of neiging, als een

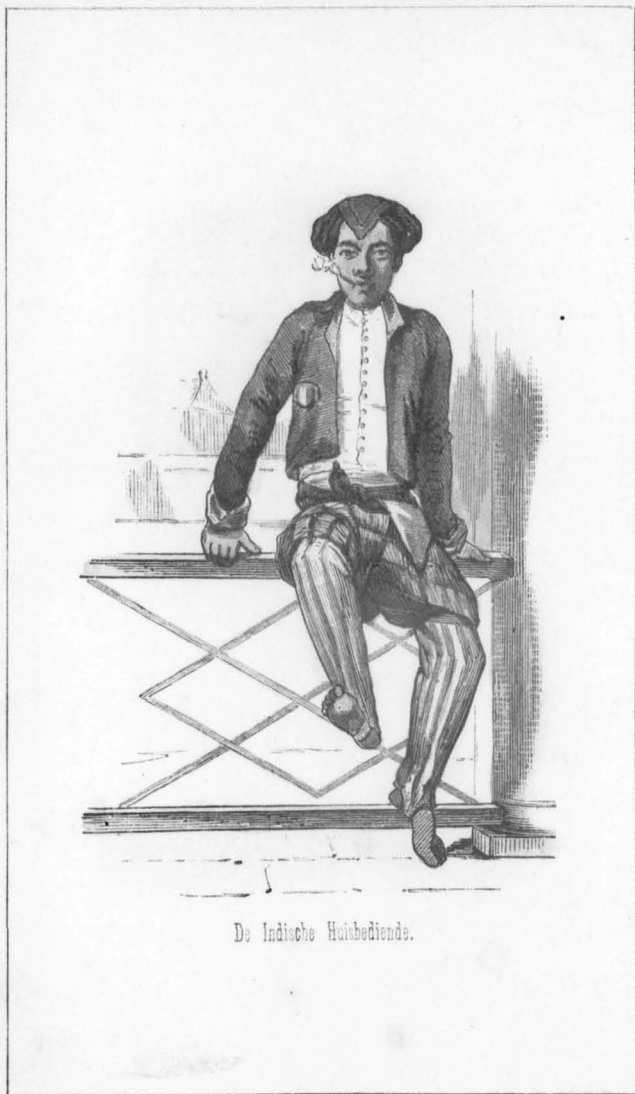
beroep of eene kost winning waaraan zij zich op den duur toewijden, want voor de dienst van het Gouvernement worden dikwijls *koelie's* gevorderd, hetzij tot vervoer van produkten of van oorlogs-goederen, hetzij om in eenige fabriek of établissement te werken. Dan worden uit de bevolking, bij wijze van heerdienst, *koelie's* geleverd, hetgeen zooveel mogelijk bij beurten geregeld wordt, opdat deze last op de geheele bevolking gelijkmatig zou drukken. Ook te velde worden bij het leger *koelie's* vereischt, voor het vervoer van oorlogs-behoefsten en leeftogt, en, behalve aan groote vermoeijenissen, zijn deze dikwerf ook aan gevaren blootgesteld.

De *koelie* moge dan behooren tot een' lagen stand der maatschappij waarin wij leven, die stand maakt hij achtbaar door zijne goede hoedanigheden, en daarom vereenigen wij ons gaarne met de volgende woorden:

Koelie met uw zware vracht!
Wie uw' lagen stand veracht,

Ik vercer dien; 'k noem uw stand
Een der nutste van ons land.

Koelie! als 'k uw vlijt aanschouw,
Uw voorzigtigheid en trouw,
Moet 'k u achten; want uw stand
Strekt tot zooveel nut voor 't land.

De Indische Huisbediende.

De Indische Huisbediende.

De huisbediende of *boedjang-dalem*, welke op het nevenstaande plaatje is afgebeeld, en waarin gij zeker terstond *Sidin* of *Amat* herkent, of een van de anderen die zich in de ouderlijke woning ophouden, zoo als zij, na volbragte taak, zich wel eens kunnen verlustigen in gemak of in het rooken van een stroo-cigaartje of *roko*; — die huisbediende, lieve kinderen! heeft zich in het algemeen niet zulk eenen gunstigen naam verworven als dit met den *koelie* het geval is. De eerlijkheid der bedienden laat, in het schoone gewest dat gij bewoont, wel eens veel te wen-

schen over, zoowel bij den *boedjang-dalem*, zooals de *toekang-lampo*, de *toekang-spen* en anderen, als bij die welke hun werk buitenshuis te verrigten hebben, zooals de *orang-stal* en *toekang-kebon*. Daarom echter moet men hen niet allen voor oneerlijk houden, want ook zij hebben wel eens treffende voorbeelden gegeven van eerlijkheid en trouw. En met hoeveel trouw hebben zij niet somtijds u, of uwe zusjes en bróertjes, of uwe ouders in ziekte opgepast; hoeveel geduld en liefde legden zij daarbij meermalen aan den dag; hoe menige *baboe* heeft voor het haar toevertrouwde kind niet evenveel zorg als eene moeder! Zoo wij ons over onze bedienden al eens te beklagen hebben, wij moeten hunne goede hoedanigheden daarom niet voorbij zien, en te meer aanspraak hebben zij op onze toegevendheid, naardien hun niet even als ons eene goede opvoeding is te beurt gevallen, ten gevolge waarvan zij het laakbare van hunne handelwijze niet altijd juist beseffen. Wij mogen er ons over verheugen dat zich in den dienstbaren stand thans slechts wei-

nig slaven en slavinnen meer bevinden, want, hoe goed de slaven in het algemeen het ook hebben, wordt de mensch door het gemis der vrijheid vernederd, en ontwikkeling en beschaving daardoor belemmerd. Het verblijdt ons daarom dat weldra de tijd zal aanbreken waarin de slavenstand in het land uwer inwoning geheel zal zijn vervallen, en die hinderpaal der beschaving zal zijn weggeruimd.

Maar zoo wij het voorregt eener Christelijke en beschaafde opvoeding genoten hebben, dit legt ons de verplichting op onze bedienden steeds met een goed voorbeeld voor te gaan, en ons zoo te gedragen dat wij hunne achting en toegenegenheid winnen. Wat hunne eerlijkheid betreft moeten wij hen zooveel mogelijk voor verzoeking sparen, want meer beschaafde lieden kunnen daaraan niet altijd weêrstand bieden. Laat onze behandeling voorts altijd liefderijk zijn, en ons niet, zooals helaas nog dikwerf plaats heeft, in drift gerakende, tot het gebruiken van scheldwoorden of mishandeling overgaan, want hierdoor verlagen

wij ons zelf, en geraken wij in verachting bij
onze minder bevoorregte natuurgenoeten.

Wilt uw jongens en uw meiden
Steeds goed doen, en nooit smart bereiden;
Want, kind'ren! o, bedenkt dat zij
Ook menschen zijn, zoo wel als gij.
Geniet gij meer geluk op aarde,
Dat heeft bij God geen grooter waarde;
Hij mint die werkzaam is en braaf,
't Zij dame of meid, 't zij heer of slaaf.

Slaat, scheldt of graauwt ge uw meid of knecht,
Zij worden nooit aan u gehecht.
Maar acht gij ze als uw medemenschen,
Zij zullen dan niets liever wenschen
Dan u met braafheid, trouw en vlijt,
Te dienen, heel hun levenstijd.

Een Mohammedaansche Priester op Java.

Een Mohammedaansche Priester op Java.

Gij weet het, mijn vriendjes en vriendinnetjes, dat de Mohammedaansche godsdienst op Java de heerschende is, en zich ook over een groot deel van den Indischen Archipel heeft verbreid. En ofschoon de Javaan over het algemeen niet zeer godsdienstig is, geniet de priesterstand toch veel ontzag en eerbied, en hebben de priesters gemeenlijk grooten invloed op de geringe en domme volksklasse, wier verlichting zij tegenwerken omdat hun eigen belang dit vordert. Die groote invloed van de priesters op de bevolking, kan wel eens gevaarlijk worden voor de openbare rust, en vereischt een naauwgezet toezigt van de zijde der regering, want dikwerf wordt de

godsdienst gebruikt als voorwendsel voor eenigen opstand of oorlog, en zonder de opgewondenheid welke alleen door godsdienstijver en dweepzucht kan worden opgewekt, zou het aan den hoofd-muiteling NIPO-NEGORO zeker niet gelukt zijn den oorlog, die van 1825 tot 1850 een geessel was voor het schoone eiland Java, zoo lang te doen voortduren.

De Mohammedaansche priesters op Java, zooals gij er hier een ziet afgebeeld, dragen doorgaans den titel van *hüdji*, hoewel die uitsluitend toekomt aan hen die een bedevaart naar Mekka gedaan hebben, hetgeen nogtans met velen hunner het geval is; ook hunne kleeding heeft eenige overeenkomst met die der Arabieren.

Deze priesters, — die gemeenlijk een lui en gemakkelijk leven leiden, want hunne *sawah's* worden door anderen bebouwd; — deze priesters verrigten des vrijdags de dienst in den tempel, welke voornamelijk bestaat in het lezen van een hoofdstuk uit den *koran*, in de Arabische taal, welke veelal door niemand der toe-

hoorders verstaan wordt, en waaraan zij op hunne wijze uitlegging geven. Zij bidden voor afgestorvenen. Zij vereffenen, op grond der voorschriften van den *koran*, de geschillen welke uit erfmakingen zoo dikwerf voortspruiten. Zij sluiten de huwelijken, die, ook zonder veel moeite, weder door hen ontbonden worden. Zij verrigten de besnijdenissen; en voor alle deze diensten worden zij beloond.

Ook op de opvoeding van de jeugd oefent de priester grooten invloed uit, en vermits de verlichting weinig strookt met zijn belang, bestaat het onderwijs voornamelijk in het lezen van den *koran*, hetgeen op een bijzonderen toon geschiedt en *meng'-aljie* genoemd wordt, doch ook dit heeft in de Arabische taal plaats en wordt door de leerlingen niet verstaan. Hoe groot is dan niet uw voorregt, lieve kinderen! die eene beschaafde, wetenschappelijke en godsdienstige opvoeding geniet, die opgeleid zijt in de Christelijke leer en in de kennis van den Zaligmaker die ook de kinderen lief heeft. Maar stel dat voorregt dan

ook op prijs, betoon het u waardig en zing dan
met dankbaarheid:

JEZUS is een kindervriend!
Onzer wil Hij zich erbarmen,
Hij nam kinders in zijn armen
JEZUS is een kindervriend!

De Mohammedaansche Tempel.

De Mohammedaansche Tempel.

De plaats waar de Mohammedaansche priester of *hādji*, van wien wij straks spraken, de godsdienstoefeningen verrigt, wordt, zoo als u bekend is, *moskee* of *mesjid* genoemd. Uit dat tempelgebouw stijgen de gebeden der geloovigen vijfmaal daags tot het Opperwezen omhoog; der geloovigen zeg ik, want zij, de Mohammedanen, noemen zich regtgeloovigen en houden ons Christenen voor ongeloovigen of *kafir's*. Daar wordt op *hārie-djoemāt*, den rustdag der Mohammedanen, de godsdienst verrigt. Daar hebben de besnijdenissen plaats, en daar worden de huwelijken gesloten en ontbonden; en daar is het veelal ook dat de jeugd onderwijs ontvangt. Maar, ofschoon

wij ons met de leer van den valschen profet niet kunnen vereenigen, moeten wij hen, die deze leer belijden, niet verachten, maar veel eer beklagen en met dankbaarheid gevoelen hoeveel voorregt wij boven hen genieten. Wij moeten verdraagzaam zijn en liefderijk, en als belijders van CHRISTUS trachten hunne achting te winnen. Wij moeten bidden dat onze minder bevoorregte natuurgenooten eenmaal worden verlicht en bekeerd, en dat zij Christenen worden niet alleen in naam, maar met geheel hun verstand en hart: dat zij eenmaal geloovig met ons bidden zullen:

Zoon van God! die eeuwig leeft!
Hoor ons smeeken,
En vergeeft
Onze zonde en gebreken!
Zoon van God! die eeuwig leeft!
Zegen onze jeugd en geeft,
Dat wij dikwijls van U spreken.

De Javaan.

De Javaan.

De Javaan, dien gij hier ziet afgebeeld, behoort, zoo als gij dit zeker zelf terstond zult opmerken, tot de burger- of middelklasse; tot die klasse waartoe de meeste ambachtslui, zooals schoenmakers, smeden, timmerlieden en dergelijken behooren. Te Batavia worden al deze ambachten door Chinezen uitgeoefend, doch elders op Java is dit niet het geval; daar heeft men zelfs zeer knappe Javaansche ambachtlieden, en de Chinezen die men er aantreft wijden zich hoofdzakelijk aan den handel.

Hoewel de Javaan, zoo als wij reeds vermeld hebben, eene andere godsdienst beleid dan wij, en zijne beschaving op een lageren trap staat,

heeft hij toch vele goede hoedanigheden, waardoor hij op onze toegenegenheid aanspraak verkrijgt, en dit te meer naardien hij veelal in ons belang of in dat van het lieve moederland zwaren arbeid verrigt. Hij is eenvoudig en daardoor zeer vatbaar voor indrukken van buiten. Het ontbreekt hem niet aan werkzaamheid en vatbaarheid tot opleiding. Hij is sober en zijn meest geliefd voedsel bestaat uit rijst, terwijl geen veldarbeid hem zoo goed bevalt dan die in zijne *sawah's*. Maar juist zijne matigheid en eenvoudigheid, gepaard met zijne geringe behoefte aan kleeding, doet weinig arbeid vereischen om in die behoeften te voorzien, want ook zijne woning en zijn huisraad hebben weinig waarde, en wanneer eenmaal aan die behoeften is voldaan, heeft hij steeds aansporing noodig om te werken, ten einde ook in de toekomst te voorzien, want uit eigen beweging zou hij daartoe niet ligt overgaan, maar zich liever aan eene zoete rust overgeven; in dat opzigt is hij lichtzinnig als een kind, en moet

hij als een kind geleid worden, doch doorgaans is hij gewillig, gelijk een goed kind, en zelden verzet hij zich tegen de bevelen die hem, namens het gouvernement, door zijne hoofden gegeven worden, en op die wijze wordt zijne welvaart bevorderd.

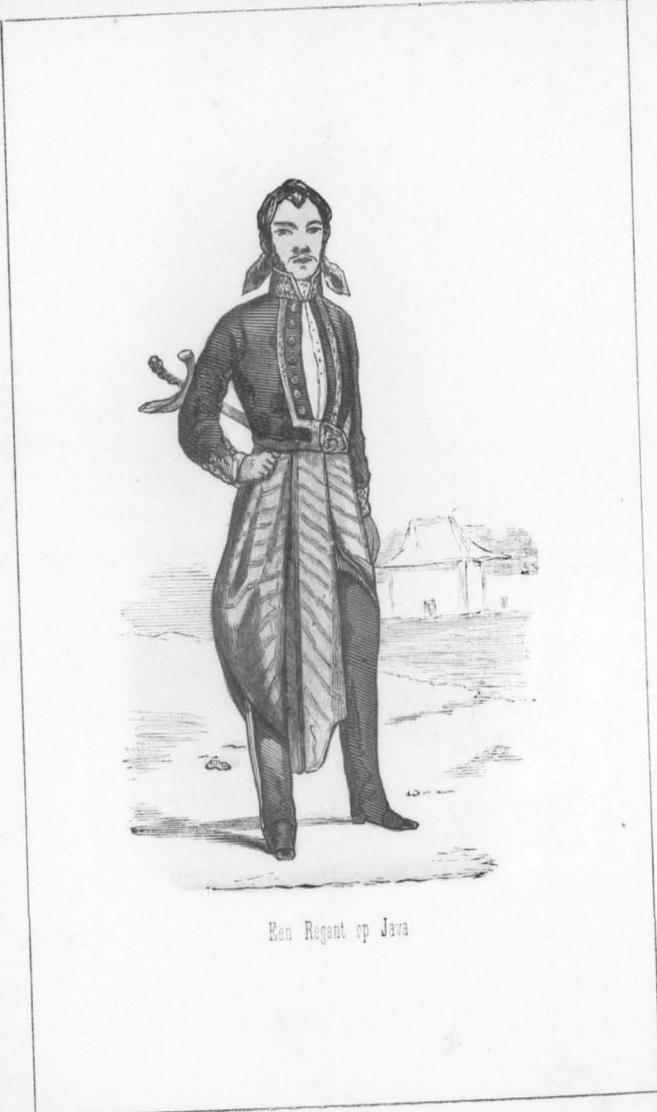
Alhoewel klein van gestalte is de Javaan doorgaans vlug, gespierd en een goed ruiter, en ofschoon niet oorlogzuchtig van aard, ontbreekt het hem in den oorlog niet aan moed, vooral wanneer hij door priesterlijke inblazingen is opgewonden en verblind. Met een wijs en omzigtig bestuur is hij evenwel gemakkelijk te leiden, en door zijne goede inborst en zachtaardigheid, gepaard met eene voldoende mate van bevattelijkheid en veel geduld, kan men met voordeel partij van hem trekken.

Zijt daarom, lieve kinderen! jegens den Javaan, hoewel in godsdienst, kleur en taal van u verschillende, verdraagzaam en liefderijk, en tracht door uw gedrag zijne toegenegenheid te winnen; vergeet niet dat gij zijn land bewoont, dat schoone

eiland, waarvan gij wel eens hebt hooren zingen of zelf gezongen hebt:

Geen plekje op geheel deez' aard,
Is mij meer dan Java waard.

Geen land kan mij bekooren
Dan 't land waar 'k vreugde, drank en spijs
Geniet bij onderwijs,
En waar ik ben geboren.

Een Regent op Java

Een Regent op Java.

Zoo wij u straks een Javaan uit de burger-
 klasse hebben voorgesteld, thans zal het uwe
 opmerkzaamheid niet ontgaan dat op nevenstaand
 plaatje een Javaan uit den allerhoogsten stand
 is afgebeeld, namelijk een Regent. De Regenten
 op Java bekleeden bij het inlandsche bestuur de
 hoogste betrekking tot welke een Javaan kan op-
 klimmen, en waarmede dan ook een veel omvat-
 tend gezag, maar, bijaldien de man regtschape-
 is, veel zorg verbonden is. Veelal zijn de Regen-
 ten van vorstelijken afkomst, en ofschoon hunne
 bediening niet wettig erfelijk is, volgt doorgaans
 de zoon den vader op, mits hij slechts de ver-

eischte geschiktheid bezit. Iedere Residentie op het eiland Java is verdeeld in distrikten, waarin Regenten geplaatst zijn, die alle bevelen omtrent het huishoudelijke inwendig bestuur, namens den Resident, uitvaardigen; — die aan het hoofd der politie staan in hun distrikt, en die de kultures besturen. Op Java heeft men 61 zulke Regenten. Deze hebben weder ambtenaren van minderen rang onder hunne bevelen, zoo als de *patih*, de *djaksa*, de *demang* of *wedono* en eindelijk de *békel* of het dorpshoofd.

In het algemeen onderscheiden zich de Javaansche hoofden, maar vooral de Regenten, door een' hooger trap van beschaving en wellevendheid. Veel van de Europesche gewoonten en gebruiken hebben zij langzamerhand aangenomen, ook in hunne kleeding, zoo als duidelijk blijkt uit nevens gevoegd plaatje, waarop een Regent uit de Preanger-landen is afgebeeld, die Europeesche stoffe-laarsjes draagt, en een Europeeschen pantalon met gallon. Ook in hunne woningen heerscht gewoonlijk eene groote mate van pracht

en weelde, waartoe een onbekrompen inkomen hen in staat stelt.

Voor al in de Preanger-regentschappen is dit het geval, waar de levenswijze der Regenten vorstelijk genoemd mag worden. Bij hen toch vindt men een zeer volledige *gamelang* en het is bekend hoe kostbaar zulk een stel muzijk-instrumenten is, terwijl een talrijk personeel vereischt wordt om het te bespelen. Zij hebben hunne danseressen, om hunne gasten en zich zelf te vermaken. Zij verlustigen zich met de herten jagt, welke zoo kostbaar is en gevaarlijk, en waarvoor zooveel menschen moeten op de beenkomen. Hunne woningen zijn prachtig versierd met het kostbaarste huisraad uit Europa, en hun disch is voorzien van de keurigste spijzen, zoowel op de Europesche als op de Indische wijze toebereid, terwijl goede wijnen daarbij niet ontbreken, en ieder vreemdeling, die voor het eerst de gastvrijheid geniet van zulk eenen Regent, daarvan evenzeer is opgetogen als verbaasd.

Doch misgunnen wij dit niet aan den Regent

die zijnen pligt met naauwgezetheid volbrengt,
die de belangen van zijn ondergeschikte land-
genooten voorstaat en behartigt, en met die der
regering weet te doen hand aan hand gaan; —
de zoodanige mag wel aanspraak maken, op
eenige vergoeding voor zulke gewigtige zorgen,
en op hem mogen wel worden toegepast de
navolgende dichtregelen:

Eert dan hem, die ons regeert;

Want hij mint u als zijn kind'ren,

O, mogt nimmer *hem* iets hind'ren,

Die het kwaad steeds van *ons* weert!

't Worde u nooit vergeefs gezeid:

Eert en mint uwe overheid.

23

De Javaansche Vrouw.

De Javaansche Vrouw.

De Javaansche vrouw die hier is afgebeeld, behoort, even als de man dien wij u reeds hebben voorgesteld, tot den middelstand, zooals zij die als naaisters den kost verdienen, of met den kleinhandel, gelijk een *toekang-réjaal*, eene *kwee-kwee* verkoopster, en dergelijken. Het lot der Javaansche vrouwen is, bij dat der Europeische vrouwen vergeleken, niet benijdenswaardig, hetgeen voornamelijk wordt teweeggebracht door de Mohammedaansche godsdienst volgens welke de vrouw in lang niet gelijk staat met den man, maar een veel minderen rang bekleed, en aan dezen op eene slaafsche wijze is onderworpen. De vrouw doet dan ook veelal het zwaarste werk,

TEFFELING IN KLEUR
PICTURE IN COLOR

en behalve dat zij al het huiswerk verrigt; zij zorgen moet dat het dagelijks eten, hoe eenvoudig ook, steeds behoorlijk zij toebereid; zij de kleederen voor haren echtgenoot, haar kinderen en voor haar zelf weeft en *batikht*, enz; — is zij haren man ook nog behulpzaam bij den arbeid in het veld. En ofschoon hare gebrekkige opvoeding geen groot denkbeeld kan geven van hare huisselijke deugden, komt de natuur haar in vele opzigten te gemoet terwijl eene soort van slaafsche eerbied, zoo voor hare ouders als voor haren echtgenoot, een eerbied waaraan zij van hare kindschheid gewoon is, haar zonder morren zich aan haar lot doet onderwerpen.

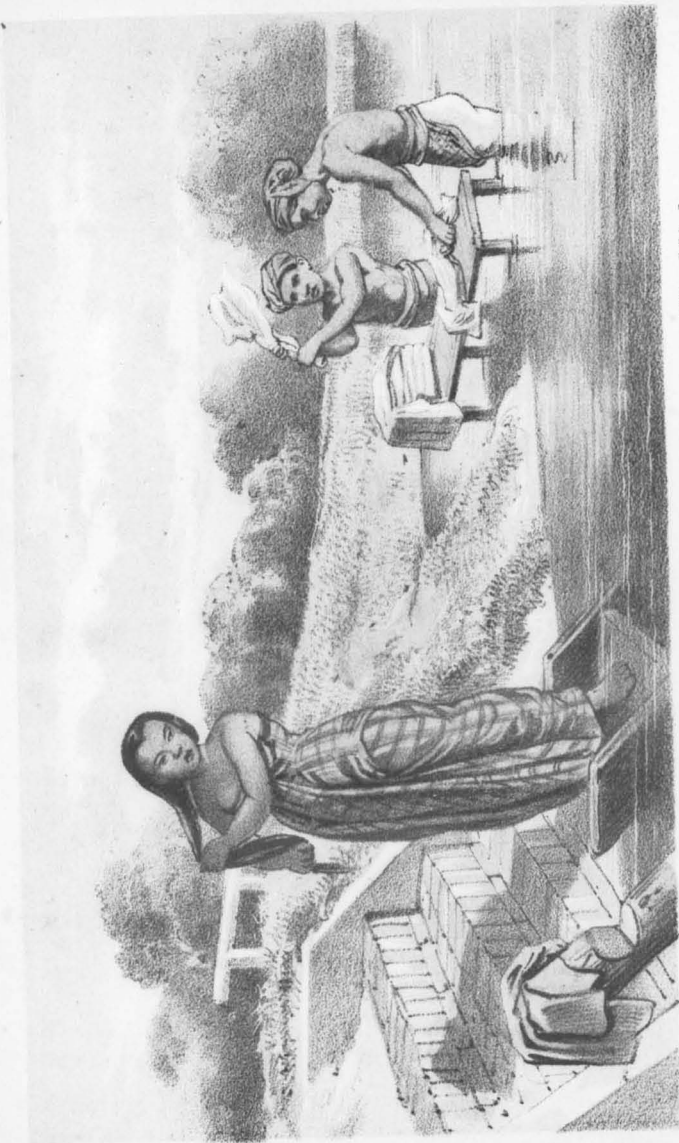
Het is waar, niet van alle Javaansche vrouwen kan men zulk een gunstig getuigenis afleggen, niet allen zijn zoo zedig en ingetogen als de vrouw die wij hebben afgeschetst, want in hogere standen, waar de verleiding dikwerf zoo groot is en voor uitspatting zooveel aanleiding, ook daar ontwaken wel eens de hartstogten welke anders zouden blijven sluimeren, en de zedeloos-

heid dier vrouwen waarmede de Europeanen doorgaans in aanraking komen is algemeen bekend. Doch die vrouwen, die in het binnenland of in het gebergte met hare echtgenooten gevestigd zijn, verre van het gewoel der wereld; in die schoone oorden waar door de natuur met zooveel gemak in de meeste behoeften voorzien wordt; — daarbij vindt men brave huisvrouwen en zorgende moeders, die in de zorg van haar huisgezin genoeg scheppen, en die welgemoed al hunne huisselijke verplichtingen volbrengen; — dáár, onder die menschen, die dikwerf nauwelijks worden opgemerkt, vindt men veelal de vrede en het geluk, welke men bij de meer geëerde klasse doorgaans vergeefs zal zoeken.

Ofschoon het Javaansche meisje, en de jeugdige Javaansche vrouw er veelal aanvallig uitzien of iets bekoorlijks hebben, is haar schoon, zoo door het klimaat als door den zwaren arbeid spoedig verwelkt, zoo dat eene vrouw van veertig jaren er veelal reeds oud uitziet. De Javaansche vrouw is zacht, zoo lang geen minnenijd

bij haar wordt opgewekt, want daardoor kan zij in hevigen toorn uitbarsten. Anders is zij doorgaans nederig en arbeidzaam, en werkt met lust, terwijl de man zich dikwijls aan gemak, ja somtijds aan hanengevecht of aan het spel overgeeft.

Zoo te werken, zoo te zwoegen,
Geeft genoeg.

Badende vrouw.

Waschlieden.

De Badende Vrouw.

In een land zoo warm als dit uwer inwoning is de zindelijkheid, welke overal is aan te prijzen een allereerste vereischte voor de gezondheid en om zich opgewekt te gevoelen tot den arbeid. Kent gij, lieve kinderen, wanneer gij 's morgens uwe sponde hebt verlaten, iets dat aangener is dan een verfrisschend bad? Kent gij iets dat meer opwekt en beter geschikt maakt tot den arbeid, of om uwe lessen te leeren, of dat, vermoeid zijnde meer verkwikt? Geen wonder dan dat het baden in Indië zoo algemeen is, en velen zich met één bad daags niet kunnen vergevoegen. Hoe groot is dan ook het vermaak dat de jeugd in het baden schept, en welk een vro-

lijk schouwspel levert het niet op de kinderen zoo in het water te zien dartelen. *Mandie* is dan ook een der eerste woorden welke het kind leert uitspreken, en, hoe jong ook, vindt het daarin de grootste pret, terwijl de kinderen der inboorlingen gewoonlijk reeds op nog zeer jeugdigen leeftijd kunnen zwemmen.

De vrouw die op bijgevoegd plaatje is afgebeeld, heeft zoo pas een verfrisschend bad gebruikt; nu wringt zij haar lange hairen uit, en weldra zal zij haar natte *sárong* met drooge kleederen verwisselen, om daarna welgemoed haren arbeid te hervatten.

Maar het is niet voldoende, lieve kinderen, dat men op zijn ligchaam zindelijk zij; men moet ook zindelijk zijn op zijne kleeding, op zijn huisraad, in een woord op alles, uwe school- en prentenboekjes niet uitgezonderd. Reeds jong behoort een kind zich te gewennen aan zindelijkheid en ordelijkheid, want op rijpere leeftijd valt dat moeilijk, en dan ondervindt men er dikwerf het nadeel van, wanneer men zich die

eigenschappen in de jeugd niet heeft eigen gemaakt. Daarom moet een kind zich gewennen om aan alles, zoowel kleederen, als boeken en speelgoed, eene vaste plaats te geven en alles, na het gebruik, dadelijk op die vaste plaats te bergen, want dan behoeft men nooit naar iets te zoeken, waardoor zooveel kostelijken tijd noodeloos verloren gaat. Om die zelfde reden moet men ook alles steeds op zijn tijd doen, dan kan men veel meer verrigten dan wanneer men zonder orde gedurig van het eene tot het andere overgaat.

Het baden is een heerlijk ding!

't Kan mij zoo zeer vermaken,

Wanneer ik na 't ontwaken

In eens in 't koude water spring.

Ja, 't baden is gezond en frisch,

En gansch niet te verachten;

't Geeft lust, 't versterkt de krachten;

't Maakt vlug en vrolijk als een visch.

Zind'lijk zijn op lijf en kleëren
Doet u van een ieder eeren,
't Geeft u, als de *melalie*-bloem,
Frischheid, schoonheid, geur en roem.

Zind'lijk zijn op lijf en kleëren,
Dat behoort men vroeg te leeren;
Zind'lijkheid maakt elk bemind,
Word dan toch een zindlijk kind.

De Chinesche Barbier.

De Chinesche Barbier.

Ten allen tijde heeft de baard eene gewigtige rol gespeeld bij het tooisel en den opschik der mannen, en ik ben er zeker van, lieve jongens! dat velen uwer reeds naar een baard verlangen, en wel eens in den spiegel zien, om te onderzoeken of zich nog niets daarvan laat bespeuren. In heel oude tijden lieten alle mannen hunnen baard groeijen, althans vindt men op de platen en prenten van zeer ouden tijd, zoo als uit de Bijbelsche geschiedenis, de mannen altijd met zeer lange baarden afgebeeld. En ook nog in latere tijden kan men opmerken dat de baard zeer algemeen gedragen werd, zoo als wij al weder kunnen zien op platen, zoo wel uit de va-

derlandsche als uit de algemeene geschiedenis. Destijds werd de baard gedragen zoowel door den staatsman als door den krijgsman, door den wetgever en door den geleerden. Immers niet alleen de Stadhouders WILLEM DE ZWIJGER en Prins MAURITS droegen baarden, en ook de krijgslieden van dien tijd, maar ook VAN OLDENBARNEVELD, JACOB CATS en zoo veel anderen vinden wij steeds met den baard afgebeeld. Later, in de achttiende eeuw, toen ook de Spaansche kleeding bij de mannen is in onbruik geraakt, is men er toe overgegaan om den baard geheel te laten afscheren, zoodat het aangezicht glad was. Hoe of het, in die zeer oude tijden, in China met den baard is gesteld geweest, kunnen wij met geene zekerheid zeggen, maar het zal nu weldra drie eeuwen geleden zijn dat wij met de Chinezen hebben kennis gemaakt, en toen droegen deze, even als thans, slechts bij uitzondering en in den deftigen stand den baard. En vermits bij de Chinezen in kleeding en gebruiken steeds weinig verandering heeft plaats gevonden, laat het zich vermoeden

dat ook in die zeer oude dagen het dragen van den baard bij de Chinezen van het mannelijk geslacht geen algemeen gebruik was, en dat zij, ook reeds in die dagen, even als tegenwoordig, het geheele hoofd lieten kaal scheren, en op het achterhoofd slechts zooveel haar lieten overblijven, als noodig is om een' langen staart te vlechten, een sieraad waarop de Chinezen bijzonder veel prijs stellen.

Er zijn op de wereld ook verscheidene volkeren welke den baard niet laten groeijen, en men heeft verschillende onbeschaafde volkstammen leeren kennen, die met zorg den baard uittrekken, naarmate hij zich begint te vertoonen.

In het laatst der achttiende- en in het begin van de tegenwoordige eeuw werd de baard, voornamelijk de knevels, bijna uitsluitend door krijgslieden gedragen, en deze kon men ook daaraan terstond herkennen, al waren zij ook in hun nachtgewaad, maar langzamerhand is dat gebruik weder meer algemeen geworden, eerst onder de zoogenaamde artisten, zoo als schilders,

beeldhouwers, muzikanten, enz. die men veelal aan hunne knevels en imperiaal kon onderkennen, doch later is het laten groeijen van den baard nog hoe langer hoe algemeener geworden, en heeft men daarvan hoe langer hoe meer, en onder allerlei vreemde benamingen laten staan, en in de jaren 1848 en 1849 bestond er zelfs eene manier om den baard te dragen, welke als een revolutionair teeken werd aangemerkt. Hierdoor, en ook doordien het gebruik om zich zelf te scheren hoe langer hoe algemeener is geworden, hebben de barbiers, tot hun groot nadeel, hoe langer hoe minder te doen gekregen, niet alleen in Europa maar ook in Indië. Te Batavia wordt het beroep van barbier doorgaans uitgeoefend door Chinezen, die hunne klanten reeds vroegtijdig bezoeken voor dat deze, ter verrigting hunner dagelijksche bezigheden, hunne woning moeten verlaten, doch hoe langer hoe minder wordt door de Europeanen van den Chineschen *toekang-tjoekoer* gebruik gemaakt, om de redenen welke wij hierboven hebben vermeld.

Daarom is het voor de Chinesche barbieren gelukkig dat zij door hunne landgenooten worden schadeloos gesteld, dat deze voor het grootste gedeelte niet alleen hunnen baard laten scheren, maar bovendien het geheele hoofd, met uitzondering alleen van dat kleine gedeelte dat dienen moet voor den staart, terwijl zij het hoofd bezwaarlijk zelve zouden kunnen scheren. Die staart hangt gewoonlijk langs den rug af, doch wordt, voor het gemak, gedurende de bezigheden ook wel om het hoofd gewonden; het wordt evenwel als eene onbeleefdheid of gebrek aan eerbied aangemerkt, een voornaam persoon met den om het hoofd gewonden staart te naderen, en geen Chinees zou het durven ondernemen, daarmede in een der goudmijnen van Borneo of tinnijnen op Bangka, welke door hen bewerkt worden, zich te begeven, omdat zulk eene oneerbiedige handeling, volgens hun bijgeloof, groote schade zoude na zich slepen, en nadeelig zijn voor de opbrengst van de mijn, ja, allerlei onheilen over de mijn zoude kunnen

aanbrengen want, hoe bijgeloovig de Chinezen
in het algemeen zijn, kan u, lieve kinderen niet
onbekend wezen, want op allerlei wijzen doen
zij daarvan blijken.

Als in Holland wang en kin
Glad en netjes zijn geschoren,
Dan is 't naar een ieders zin;
Ja, 't is dan naar behooren.
Doch veelal laat thans d' Europeaan,
De imperiaal en knevels staan.

In China echter wordt 't gansche hoofd,
Van al het haar geheel beroofd;
Alleen wordt daar met zorg gespaard,
Als sieraad, eenen langen staart.

53

De Afrikaansche Soldaat.

De Afrikaansche Soldaat.

Wie uwer, lieve kinderen! heeft niet wel eens een Afrikaansch soldaat gezien, *Wolanda hitam* — zoo als de Javanen hem noemen. Voor de eerste maal dat gij er een gezien hebt zijt gij welligt bang geworden, want, ofschoon gij van uwe eerste kindsheid af zijt gewoon geraakt menschen met een bruine kleur te zien, zoo als uwe *baboe* onder anderen, heeft zulk een gitzwart aangezicht toch iets dat schrik verwekt. Intusschen behoeft gij voor deze Afrikanen niet het minste te vreezen, hoe sterk en gespierd en hoe zwart zij er ook uitzien, en hoe gekorven dikwijls hun gelaat is. Het zijn over het algemeen goede menschen, die in den oorlog zeer goede diensten aan

het land bewezen hebben, want zij vechten ook dapper, wanneer het er op aankomt, en daarom is het jammer dat er slechts zoo weinig Afrikaansche soldaten meer in het leger zijn, want als krijgslieden hebben zij zich een' eervollen naam verworven.

Een bonte rok, een kletterend zwaard,
Een hooge borst, een snorrebaard,
Een woeste vent, een regte Piet,
Dat alles maakt den krijgsman niet.
Maar zelfverloochening en moed,
Opoffering van lijf en goed,
En zielenadel, niet in schijn,
Is 't wat een man *soldaat* doet zijn.

De Bruid.

De Bruid.

Velen uwer, lieve vriendinnetjes! zullen bij het zien eener Indische bruid, zich verbeelden dat die al zeer gelukkig moet zijn, zoo opgeschikt als zij daar zit, en toch is dat geenszins het geval. De Indische meisjes missen veel der voorregten welke aan die van Europesche afkomst, en die in de Christelijke leer zijn opgevoed, te beurt vallen. Aan deze laatsten toch is het doorgaans vrij gelaten slechts hem tot man te nemen, aan wien zij werkelijk genegenheid kunnen toedragen; voor haar zijn de bruidsdagen dagen van vreugde, waarin zij met haren bruidegom overlegt voor de toekomst, die haar zooveel geluk en genot voorspiegelt. Maar met de Indische bruid is dat geheel anders gesteld. Hare neigingen worden

niet geraadpleegd; zij wordt beschouwd als eene koopwaar, en hare ouders beschikken over hare hand, zonder haar daarin te kennen; slechts hun meeste voordeel daarbij berekenende, komen zij tot eene schikking met de ouders van haren aanstaanden echtgenoot, die zelf dikwijls weinig daarbij heeft in te brengen; en mogt het gebeuren dat zij eenige neiging gevoelt voor iemand onder de jongelingschap in hare kampong, bijna nooit zal zij hare stille wenschen vervuld zien.

De bruidsdagen, voor de Europesche jongelingschap gewoonlijk dagen van vreugde en scherts, zijn voor de Indische bruid dagen van kommer en schrik over het lot dat haar te wachten staat, en niet dan met een angstig kloppend hart zit zij, in prachtgewaad uitgedost, den bruidegom af te wachten, die haar op het eerste gezigt misschien met afkeer zal vervullen, en die zij voor het eerst te zien krijgt, kort voor dat het huwelijk in de *moskee* door den *hádje* zal worden voltrokken.

Doch in weerwil dat, bij de huwelijken onder

de Indische bevolking, de keus der vrouw hoogstzeldzaam wordt geraadpleegd, zijn die huwelijken niet altijd ongelukkig; het tegendeel is veelal het geval. Reeds van der jeugd af is het meisje aan eene geheel lijdelijke en slaafsche onderwerping en gehoorzaamheid aan hare ouders gewoon geworden, die haar gewoonlijk niet met die liefderijke welwillendheid behandelen als gij dit van uwe ouders moogt ondervinden, en nu zal in haar lot slechts in zoover verandering komen, dat zij voortaan een ander zal hebben te gehoorzamen en als haar meester te erkennen. En vermits de Javaan doorgaans zacht van inborst is, behandeld hij zijne vrouw meestal goed, zoo dat zij de genegenheid, welke in den aanvang ontbroken heeft, wel eens later ontstaat. Zoo doende wordt de Indische vrouw, hoewel zonder eenige genegenheid gehuwd, veelal eene goede huismoeder, die met zorg en vlijt hare huiselijke bezigheden verrigt, doch die aan de opvoeding harer kinderen niet meer zorg besteden kan dan haar zelf is te beurt gevallen.

Door zich met goeden wil en geduld aan haar lot te onderwerpen, wordt het lot voor de Indische vrouw niet alleen dikwerf dragelijk, maar zelfs wel eens genoegelijk en gelukkig, want

De goede wil — neemt dit in acht! —
Heeft vaak het moeilijkst werk volbragt.

De Bruidgom.

De Bruidgom.

Hoe schoon uitgedost ziet gij hier den bruidegom zitten, en hoe benijdenswaardig komt hij niet aan velen voor, wanneer hij, in dit schoone gewaad, op een prachtig opgetoomd paard gezeten, onder de klanken van de *gamelang* en andere muziek, te midden van eenen talrijken stoet, zich naar de woning van zijnen bruid begeeft. *Orang-penganten* hoort men dan alom, en alleen gejuich en vreugde merkt men op, doch die meer bij de feestgenooten, dan in den boezem van den bruidegom woont, want ook hij weet niet welk lot hem te wachten staat, ook hij volgt gewoonlijk de keuze zijner ouders, terwijl hij bovendien het verlies heeft te betreuren van de

vrijheid welke hij, op zijnen leeftijd, zoo gaarne
nog wat zou hebben genoten. En zoo ziet gij op
nieuw, lieve kinderen, dat wat benijdenswaardig
schijnt, niet altijd benijdenswaardig is.

Oordeelt daarom niet naar schijn;
Ligt kunt gij bedrogen zijn.

En Javaansch Opperhoofd in Jagtcostuum.

En Javaansch Opperhoofd in Jagtcostuum.

De jagt maakte ten alle tijde een der voornaamste uitspanningen uit van de vorsten en grooten der aarde, zooals wij dit leeren kunnen uit de verhalen van den ouden tijd. Vooral was het de jagt op herten en wilde zwijnen waarmede vorsten zich verlustigden, en waarvoor, tot grooten overlast van de geringe volksklasse en van den boerenstand, steeds veel menschen moesten op de been komen om het wild op te drijven, terwijl hooge ambten, zooals dat van opper-jager en dergelijken, aan edellieden werden opgedragen, die daarvoor ook aanzienlijke voordeelen genoten, terwijl het als eene eer en gunst werd aangemerkt, te worden uitgenoodigd tot de

bijwoning van eene vorstelijke jagt-partij, waarbij verscheidene étiquetten met gestrengheid werden in acht genomen. De edelen vonden daarbij gewoonlijk gelegenheid om te doen blijken van hunne behendigheid in de rijkunst en in het gebruik der wapenen, doch de hoffelijkheid gebood om den vorst of den voornaamsten der aanwezige personen de gelegenheid te laten om de schoonste overwinning te behalen.

Ofschoon in onzen tijd daarvan niet meer zoo veel werk wordt gemaakt als een paar eeuwen geleden, en de vorsten en hooge staatsdienaren den tijd meer dan toen noodig hebben tot het besturen van den Staat, en niet zooveel daarvan aan hun vermaak kunnen ten offer brengen, vernemen wij ook thans nu en dan nog van groote jagtpartijen; onder anderen werden die in de laatste tijden ook door het Fransche hof aangelegd, en het schijnt dat de jagt bij eene hofhouding een noodzakelijk vereischte uitmaakt.

Ook in de gewesten uwer inwoning, lieve kinderen, worden door de grooten zulke jagtpar-

tijen aangerigt, tot onthaal en ter eere van voorname gasten, of bij dergelijke gelegenheden. Zoo worden aan de hoven van Soerakarta en van Djokjokarta weleens, doch gelukkig zeldzaam, tijgerjagten gehouden, welke echter niet het minste gevaar opleveren voor de jagers zelve, want het volk moet trachten de tijgers uit de *alang-alang* velden te drijven, voorbij en onder het bereik van het geweer van de op overdekte stellaadjen geplaatsten, en daar tegen zon en regen beschermde vorsten, rijks grooten en hooge gasten. Vooraf worden de tijgers in genoegzamen getale naar eene bepaalde streek opgedreven, en ook hiervoor wordt eene menigte volks vereischt, hetwelk dagen achtereen verhinderd wordt zich aan nuttigeren arbeid toe te wijden, en bovendien, voor hun aandeel aan het feest, weleens aan gevaren wordt blootgesteld.

Ook de hertenjagt strekt dikwijls tot verlustiging der grooten in den Indischen Archipel, onder anderen op Celebes en op Borneö, maar vooral ook in de Preanger-regentschappen op Java. De

Regenten in die gewesten, over welke wij u hier voor reeds gesproken hebben en die groote minnaars zijn van de hertenjagt, rigten daarvoor dikwerf groote jagtpartijën aan, en zijn dan, zoowel als de overige voorname personen welke daaraan deelnemen, gekleed zooals dit op nevensgevoegd plaatje is voorgesteld.

Reeds veertien dagen voor dat de jagt zal plaats hebben, wordt over eene groote oppervlakte het struikgewas gekapt en de *alang-alang* verbrand, en de herten worden zooveel mogelijk daarheen gedreven. Op prachtige paarden gezeten, veelal van Arabisch of Persisch ras, zetten de hoofden, zoodra zij een hert gewaar worden, hunne vurige rossen in beweging, en dan gaat het, door en over alles heen, op het hert los. Het paard spant alle krachten in, als schepte het zelf het grootste genoegen in de jagt, en als ware het hert zijn grootste vijand. Het springt over de grootste steenen, over greppen en heggen, en rent door doornen en struiken. Op het paard voorovergebogen, volgt de jager het hert tot hij

het bereikt heeft, en geeft het twee of drie hounwen met zijn zwaard tot dat het nederstort, waarop hij uit den zadel springt en het arme dier dadelijk den hals afsnijdt.

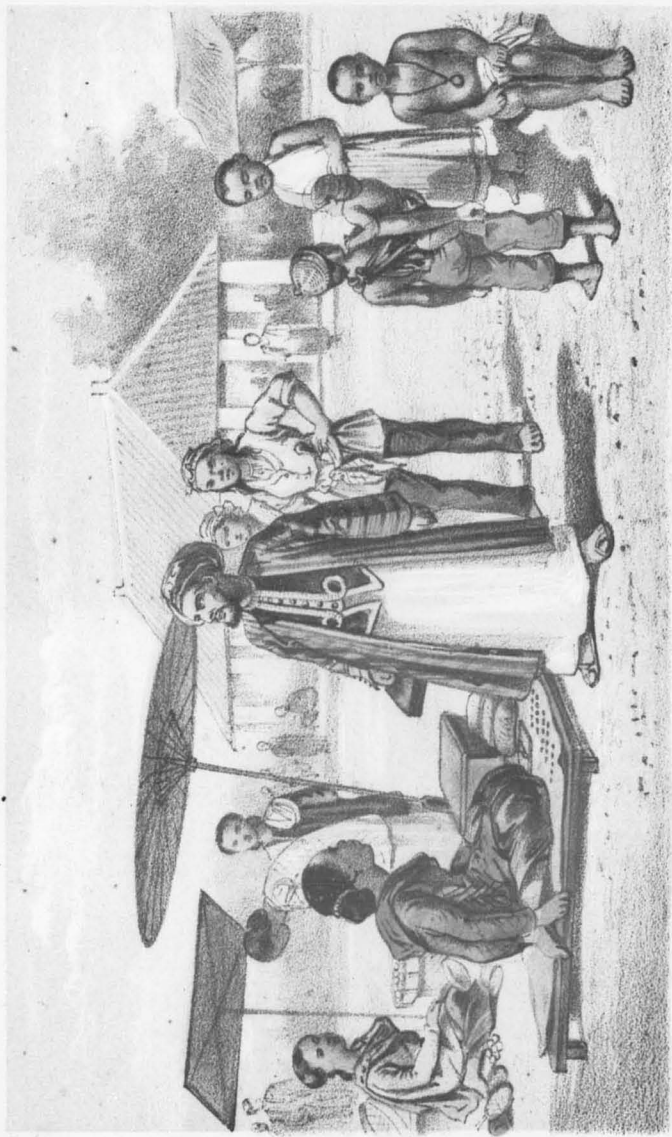
Zulk eene jagt duurt soms dagen achtereen, vooral in het regentschap Bandong, alwaar de herten zoo overvloedig zijn, en waar er wel eens honderden worden neêrgeveld. Een menigte menschen worden hier door, vrijwillig of gedwongen, op de been gebracht, en, wanneer de jagt voordeelig is, wordt het vleesch der herten onder hen verdeeld.

Maar deze hertenjagten zijn niet vrij van gevaar, door het woeste rennen en rossen over den ongebaanden grond, en ofschoon de hoofden, die zich daarmede verlustigen, doorgaans uitmuntende ruiters zijn, moet menigeen het met gekneusde ledematen, ja wel eens met den dood bekoopen, hetzij hij van zijn paard valt, of het fiere ros met zijnen ruiters stort. Maar waar vermaak voor heerscht, worden gevaren gewoonlijk weinig geteld, en vooral ook dan niet, wanneer

het er op aankomt om van zijne behendigheid
te doen blijken; men laat zich dan zoo ligtelijk
tot het rockelooze vervoeren.

Men rent, men holt door dal en veld,
Men telt geene gevaren!
Alleen de dood van 't ed'le hert
Brengt de jagtlust tot bedaren.

De zegepraal is dan behaald,
Doch wordt wel eens wat duur betaald,
Als de jager, zoo onvervaard,
Wat onzacht tuimelt van zijn paard.

Vruchten-
verkoopster.

Geldwisselaarster.

Arabier op
Java.

Javaansche
matrozen.

Javaansche
kinderen.

De Arabier op Java.

Zeker hebt gij meermalen Arabieren gezien, lieve kinderen, want die vindt men in den geheel Indischen Archipel en ook op Java menigvuldig, en gewoonlijk staan zij daar in hooge achting bij het volk. Handel en scheepvaart maken de voornaamste bronnen van hun bestaan uit, en de zoogenaamde kustvaart is in de gewesten uwer inwoning dan ook grootendeels in hunne handen. En vermits de Arabieren als vrome Mohammedanen bekend staan, en door hunne huichelarij dien eere naam weten te handhaven; doordien zij geboren zijn in het land waar hun profeet het eerste levenslicht zag; doordien de Mohammedaansche godsdienst door Arabieren in

den Indischen Archipel, en ook op Java, het eerste werd gepredikt en verbreid, zoo staan zij bij het volk dat die leer heeft omhelsd, en dat alom zeer talrijk is, in groot aanzien, terwijl hun, als gewaande afstammelingen van den profect, veelal den titel van *Sheikh* of *Said* gegeven wordt. Vooral te Grissee treft men veel Arabieren aan, en het is van daar dat het Islamisme zich over geheel Java verbreid heeft. En het is niet alleen op de geringe volksklasse dat de Arabieren hunnen invloed uitoefenen, maar ook bij vorsten en grooten staan zij in aanzien, en steeds worden zij met onderscheiding door hen behandeld. De vorsten van Atjin en die van Palembang zijn er trotsch op, dat zij van Arabieren afstammen, en ook het geslacht der voormalige sulthans van Cheribon, dat nu bijna is uitgestorven, roemde op zijne Arabische afkomst. De vorst van Siäk op Sumatra nam een Arabier tot schoonzoon, en Pontianak, op de Westkust van Borneö, werd door eenen Arabier gesticht. Gemakkelijk laat het zich verklaren dat de betrekkingen der

Arabieren met de vorsten en grooten in den Archipel, hun goede gelegenheid geeft om alom voordeelige handelsbetrekkingen aan te knopen, en van die omstandigheid weten zij uitmuntend partij te trekken, zoodat men vele welgestelde lieden onder hen aantreft.

Ook de scheepvaart verschaft aan vele Arabieren een bestaan, en vele koopvaardijochepen welke, onder Nederlandsche vlag, den Indischen Archipel doorkruisen, zijn den eigendom van Arabieren en hebben Arabieren tot gezagvoerders en stuurlieden. Op zulk een schip gaat het echter zonderling toe, en van de morsigheid die er heerscht kan men zich naauwelijks een denkbeeld maken. Zoo lang de wind gunstig en niet al te hevig is, gaat het gewoonlijk goed, en de Arabier weet dan wel zijn koers te vinden, doch zoodra de wind te hevig wordt en zich tot storm verheft, ziet men niets dan verwarring, en door den slechten staat van het tuig, dat dikwijls ten deele vergaan is, ziet men spoedig eenig zeil uit de lijken waaijen, en menigmaal vallen stengen

of raas naar beneden. Dan staan de Arabieren verschrikt bijeen en zoeken troost in hunne gebeden, hun *Allah al Achboe* doet zich hooren, en vermits geen hunner de handen uitsteekt, schuilen ook de Javaansche matrozen weg en luisteren naar geen bevel.

De Arabieren zijn over het algemeen zeer vuil, zoowel in hunne woning, als in hun vaartuig en op hun ligchaam en hunne kleeding, en het is zoowel daaraan als aan den aard van hun voedsel, aangezien zij veel schapen- of bokkenvleesch eten en vooral een menigvuldig gebruik maken van knoflook, dat het wordt toegeschreven dat zij steeds eene zeer onaangename lucht bij zich hebben, en zulks in weerwil van de welriekende oliën, waarmede zij, alvorens zij uitgaan, hunne handen bestrijken.

Eene beschrijving van de niet onbevallige kleeding der Arabieren komt ons minder noodig voor, omdat die, lieve kinderen, op de nevensgevoegde afbeelding duidelijk genoeg is voorge-

steld. Alleen dient daarbij nog te worden opgemerkt, dat het onderkleed nimmer gewasschen wordt, maar wordt gedragen tot het van het lijf valt, een gebruik dat mede met de godsdienst schijnt in verband te staan, en dat denkelijk niet weinig bijdraagt om de onaangename lucht te verwekken, welke de Arabieren gewoonlijk bij zich hebben. Meest alle Arabieren laten den baard groeijen, en beschouwen dezen als een sieraad, waarvan zij veel werk maken. Met regt mag men dus zeggen:

d' Arabier,
Trotsch van zwier,
Met langen baard,
Is vuil van aard.

Als een gevolg van de strenge naleving der voorschriften van hunne godsdienst, zijn de Arabieren noch dobbelaars, noch dronkaards, noch amfloenschuivers, en, hoe weinig wij anders met hen zijn ingenomen, mogen wij die goede hoe-

danigheid niet verzwijgen. Ook zijn de Arabieren
gewoonlijk zeer sterk op het schaakbord.

Bekend als vroom Mohammedaan,
Staat d' Arabier bij den Javaan

In hoogen eerbied en ontzag.
Als scheepskap'tein en handelaar
Legt d' Arabier, reeds jaar op jaar,

Zijne bekwaamheid aan den dag.
Hij is sluw en schroomt geene huichelarij;
Hij is trotsch en schrik'lijk vuil daarbij.

De Javaansche Matroos.

De Javaansche Matroos.

Een onmisbaar gevolg van den natuurlijke toestand van den Indischen Archipel, van die wereld van eilanden, als het ware, die allen rondom in het water liggen, — is dat voor de gemeenschap dier eilanden met elkander, de scheepvaart reeds van de vroegste tijden af eene behoefte is geweest, en door de bewoners van die eilanden is uitgeoefend. Hunne vaartuigen, onder den algemeenen naam van *prauwen* bekend, zijn echter niet zoo groot als de Europeesche zeeschepen, en over het algemeen niet zoo goed ingerigt. Ook de vischvangst, waartoe de zeeën welke die eilanden bespoelen zoo ruim de gelegenheid geven, levert aan menig bewoner dier eilanden

een middel van bestaan, en doet hen voor de zeevaart geschiktheid verkrijgen. Te betreuren is het evenwel dat de zee ook wordt bevaren en onveilig gemaakt door zooveel zeeroovers, die in hun goddeloos bedrijf een middel van bestaan vinden. Vindt gij dat geene slechte menschen, die *orang-badjak*, lieve kinderen!

De handels-vaartuigen welke langs de kusten gebruikt worden zijn van verschillende grootte, en hebben, naar hunne bijzondere inrigtingen, ook verschillende benamingen, zooals: *prauw-toop*, *prauw-padoewakan*, enz.

Ten gevolge van de vermelde omstandigheid hebben vele Javanen, vooral onder degenen die de noordkust van het eiland bewonen, geschiktheid verkregen voor de zeevaart, ook op grootere op de Europesche wijze opgetuigde schepen, en Samarang, Rembang, Pasoeroeang, maar voornamelijk Soerabaja en Grissece, leveren zeer goede Javaansche matrozen op. Door zijn natuurlijk gestel, zijne vlugheid, de leenigheid zijner leden, de lijdzaamheid van zijn karakter, en de krach-

tige onbedorven toestand van zijn ligchaam, — een gevolg der hun van kindsbeen af eigene matigheid in het gebruik van spijs en drank, — is de Javaansche strandbewoner bijzonder geschikt voor de zeevaart en hare menigvuldige ontberingen. Ofschoon hem, wanneer hij voor de eerste maal aanboord komt van zulk een groot op de Europesche wijze opgetuigd schip, in den beginne alles vreemd is, en alles veel verschilt van de inrigting zijner *prauwen*, gewent hij zich spoedig aan het scheepsleven, en leert hij weldra al datgene kennen wat tot zijnen werkkring behoort, vooral de vaardige behandeling van de zeilen, waarvoor zijne vlugheid hem zoo geschikt maakt. Ook is de Javaansche matroos niet bang bij storm, terwijl hij de zonnehitte, waaraan hij aan boord zooveel is blootgesteld, niet schuwt; doch wel schuwt hij, even als al zijne landgenooten, den regen; daarvoor is hij zeer gevoelig, weldra is hij er door verkleumd en worden zijne ledematen stram; hij wordt er neêrslagtig door en ongeschikt voor den arbeid, zoodat het, bij

regenachtig weder, wel eens moeite kost hem aan het werk te houden, doch dan doet een klein slokje jenever, dat hem inwendig verwarmt, dikwijls veel goed.

De Javaansche matroos stelt vooral veel prijs op eene welwillende en zachte behandeling, en daarmede kan men veel van hem gedaan krijgen. Schelden, vloeken en slaan maakt hem baloorig en onwillig, en daardoor kan bij hem een wrok ontstaan, welke voor den gezagvoerder en het schip noodlottig kan worden, zoo als menig treurig voorval dit reeds bewezen heeft. Over het algemeen vaart hij dan ook liever met eenen Arabischen of Chineschen gezagvoerder, omdat hij dan doorgaans op eene zachtere en welwillendere behandeling kan rekenen, dan hem bij sommige ruwe Europesche scheeps-kapiteins wel eens te beurt valt. Intusschen schijnt het dat de Europesche-, althans de Hollandsche scheeps-gezagvoerders zich de geschikte wijze om met de Javaansche matrozen om te gaan, langzamerhand meer en meer hebben eigen gemaakt, want sedert

eenige jaren gebeurt het menigwerf dat Javaansche matrozen niet alleen op zoogenaamde kustvaarders, maar ook op voor Holland bestemde schepen dienst nemen, en reeds meermalen heeft men te Amsterdam en te Rotterdam schepen zien aankomen met eene geheele Javaansche équipage. Zijne voeding aan boord is uiterst sober, en bestaat slechts uit rijst, gedroogde visch, spaansche peper en uijen, doch daarmede is hij zeer tevreden, vooral wanneer hij geld genoeg heeft kunnen overgaren om nu en dan wat tabak en een *sirih*-pruimpje te gebruiken; en bijaldien hij eene enkele maal aan den wal mag gaan om te passagieren, als wanneer hij zich ook wat opschikt, doch steeds als zeeman kenbaar blijft, en zich alsdan wat kan te goed doen, o! dan gevoelt hij zich regt gelukkig.

Zie de Javaansche matroos,

Mef zijn rappe leden;

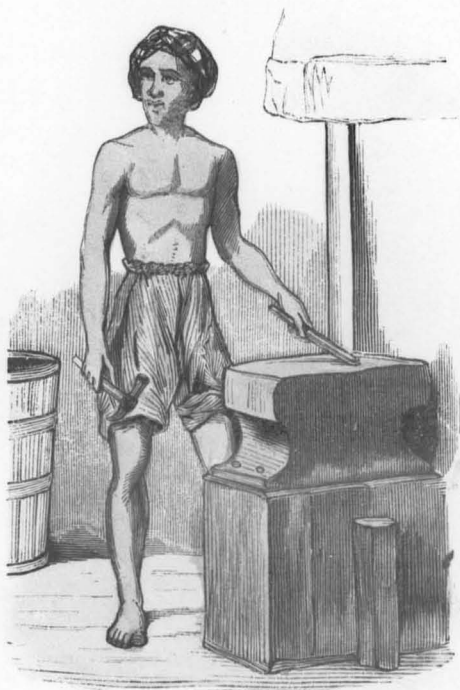
In zijn lot is hij altoos

Verg'noegd en tevreden,

Hij is ook een wakker gast,
Klaar op 't eerste teeken
Te klimmen op ra en mast,
Om 'n rif in 't zeil te steken.

Aan het zeeleven gewoon,
Aan 't zwerven op de baren;
Trotseert hij, voor luttel loon,
Ongemak en gevaren.

Is hij bekwaam aan 't roer te staan,
Dan wordt hij *djoeroemoedic*;
Een' groote eer voor een Javaan,
En 't geeft ook meerder gagie.

De Chinesche Smid.

De Chinesche Smid.

Geen arbeidzamer volk kan op de wereld bestaan dan de Chinezen, en deze prijzenswaardige hoedanigheid, lieve kinderen, zult gij ligtelijk bij hen opmerken, bijaldien gij ze slechts met eenige oplettendheid gadeslaat, en dat is wel eene groote deugd, waar echter, tot ons leedwezen, vele ondeugden tegenover staan.

In China, welk land door zijne bewoners het *Hemelsche rijk* genoemd wordt, is de bevolking zoo groot, dat zij zich als het ware verdringt, en de vele millioenen die er leven, onmogelijk allen een bestaan kunnen vinden, zoo dat vele duizenden onder armoede gebukt gaan. Hierdoor, en door de knellende overheersching, worden

jaarlijks duizende Chinezen genoopt hunne geboortegrond, de graven hunner voorouders, en hunne dierbaarste betrekkingen vaarwel te zeggen, ten einde elders een bestaan te zoeken. Door gaans verlaten zij hun land in hunne lompe, logge *jonken* of *wankang's*. Die vaartuigen zien er zonderling uit, en zijn volgepropt met menschen die er veel ellende uitstaan. Uiterlijk verschillen zij veel van onze schepen, en op een afstand gezien gelijken zij veel naar zeegedrogten, want op den voorsteven zijn een paar verschrikkelijke groote oogen geschilderd, en daarbij steken een paar lange riemen als voelhorens vooruit.

Wanneer de Chinesche landverhuizers, zoogenaamde *Sinkee's*, aan wal stappen, bezitten zij gewoonlijk niets dan hunne armoedige kleeding, en een weinig asch uit de offerkas hunner voorouders. Hun laatste geld hebben zij voor hun' overtocht moeten besteden. Arm en berooid komen zij aan, maar vol vertrouwen op hunnen ijver en op de hulp der landgenooten die zij zullen aantreffen. En hierin worden zij niet te-

leurgesteld, want ook dit is eene deugd in de Chinezen, dat zij nooit hunne nieuw aangekomene landgenooten verstooten, mits zij slechts ijverig en arbeidzaam zijn, en hoogst zeldzaam hapert het daaraan. Gebrek en armoede in hun geboorteland, leerde hun de handen uit de mouw steeken, en nu geeft de hoop om eenmaal rijk te worden, en de verplichting om achtergebleven betrekkingen te ondersteunen, nieuwen prikkel tot arbeidzaamheid. Door hunne bedrijvigheid kan men dan ook overal de Chinezen onderkennen.

Groot is der Chinezen tal
 Dat arm komt op Java's wal;
 Doch, door moed en noesten vlijt,
 Zich een beter lot bereidt.

Naar mate van zijnen aanleg kiest de nieuw aangekomen Chinees zich eenen stand, hetzij als landbouwer of in den handel. Ook worden de tinnijnen op het eiland Banka, en de goud-

mijnen in de wester-afdeeling van Borneö, bijna uitsluitend door Chinezen bewerkt, naardien zij door hun sterk ligchaamsgestel voor dien zwaren arbeid beter dan de inboorlingen geschikt zijn. Te Batavia en te Buitenzorg winnen zij ook met onderscheidene ambachten hun bestaan, doch overal elders op Java worden die ambachten door de inboorlingen uitgeoefend. Maar welk bestaan hij ook kiest, steeds is de Chinees even ijverig en werkzaam, tengevolge waarvan velen hunner, hoe gering zij ook begonnen, zeer rijk zijn geworden en schatten vergaderd hebben, zoo dat zij in de grootste weelde kunnen leven. Laat dit, lieve kinderen! ook u aansporen tot vlijt en naarstigheid, want daardoor kunt gij, wanneer gij een braaf gedrag daarmede paart, u eenmaal eene gelukkige toekomst bereiden.

Onder de ambachten welke te Batavia voornamelijk door Chinezen worden uitgeoefend, komen vooral in aanmerking die van metselaar, timmerman, schrijnwerker, wagenmaker, blikslager, en ook van smid, welk laatste, in zulk eene

warme luchtstreek, wel onder de vermoeiendste mag gerangschikt worden.

Nog voor dat de dag is aangebroken, verlaat de Chinesche smid reeds zijne schamele legerstede, en, terwijl alles om hem nog sluimert in zoete rust, begint hij zijnen harden arbeid, om van de frissche koelte van den nacht en vroegen morgen zooveel mogelijk partij te trekken om het zwaarste werk te verrigten. En ofschoon hij bijna geene kleeding aan het lijf heeft, staat hij daar toch reeds badende in zijn zweet voor het groote vuur. Ricketiktik, ricketiktik is het geluid dat men van verre reeds hoort, wanneer men in den vroegen morgen de stad Batavia bezoekt; dat is de klank van het hameren van het gloeiend ijzer op het aanbeeld. Met onbezweken moed werkt de Chinesche smid steeds voort, en misschien zal ook hij eenmaal rijk worden.

Voor de zon reeds opgestaan,
 Als alles om hem rust,
 Is de smid aan 't werk gegaan,
 En arbeidt hij met lust.

Rikketiktik, rikketiktik,

Zoo klinkt het op 't aanbeeld;

Lustig hamert hij, in zijn schik,

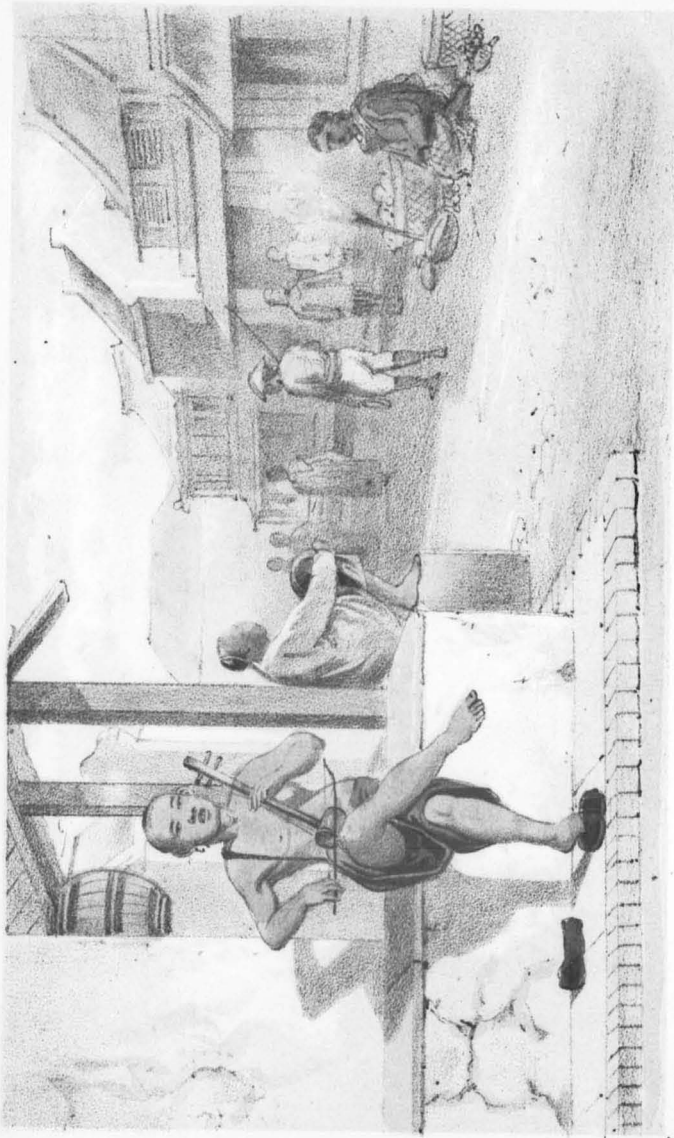
Zonder dat 't hem ooit verveelt.

Volgt dit voorbeeld, lieve jeugd!

Door 'n Chinees gegeven;

Welligt geeft 't u groote vreugd

In uw volgend leven.

De Kong-a-hian-speler.

De Kong-a-hian-speler.

Wij merkten het reeds op dat, onder al de vreemde natiën, welke in den Indischen Archipel verspreid zijn, er geene is zoo werkzaam en bedrijvig als de Chinezen. Door vele Chinezen toch wordt niet alleen de dag, maar bovendien een groot deel van den nacht aan den arbeid toegewijd. De Chinees heeft echter nog al veel behoeften, en zowel de zucht om daaraan te voldoen als uit winstbejag, wordt hij tot werkzaamheid aangespoord. Rust- of feestdagen kent de Chinees slechts weinige; een zijner voornaamste feesten is het Nieuwejaar, en op dien dag geeft hij zich dan ook geheel aan uitspanning over, waartoe verschillende openbare gemakkelikheden,

maar vooral de *wajang*, de gelegenheid aanbieden.

Maar hoe werkzaam ook, toch heeft de Chinees, gelijk ieder ander mensch, nu en dan behoefte aan eenige rust of verpozing, en dat genot verschafft hij zich van tijd tot tijd door des avonds, bij voorkeur bij helderen maneschijn, voor zijne woning gezeten, regt op zijn gemak, in achtere looze — of beter gezegd bijna zonder kleeding, zijn geliefdkoosd muziek-instrument, de *kong-a-hian* te bespelen. Op zulk eene uitspanning heeft hij trouwens alle aanspraak, na den zwaren arbeid van den dag, niet waar lieve kinderen?

Ons komt dat muziek-instrument, eene soort van viool met slechts een snaar, zeer gebrekkig en onvolkomen voor, doch de toonen welke de Chinees, door middel van een strijkstok, uit dit speeltuig weet te halen, komen hem, hoe kraszend ze ook zijn mogen, welluidend voor en streeken zijn gehoor, en niets kan hun meer bekooren dan die klanken, in den stillen avondstond, bij helderen maneschijn, aan te hooren. Dat verschafft hem een wezenlijk genot, waarvan wij ons be-

zwaarlijk een denkbeeld kunnen maken, maar dat ons daarom niet zoo zeer verwonderen moet. Ieder volk toch heeft zijne eigenaardige gewoonten en gebruiken, welke aan andere volken vreemd voorkomen. Zoo is het ook gelegen met den dans, welke in het algemeen een groot vermaak uitmaakt van de Europeesche jeugd, en bij zoovele andere volken in gebruik is, en toch zijn er volkeren, onder anderen de Chinezen, die niet kunnen beseffen hoe men in dans vermaak kan scheppen, naardien vermoeijenis daarvan onafscheidbaar is. Eens gebeurde het dat, in eene der Chinese havens, door het état-major van een oorlogsschip aan boord een bal gegeven werd, waarbij eenige Mandarijnen en andere voorname Chinezen genoodigd waren. Na den afloop van het bal be-
tuigden deze Chinese grooten dat zij zich zeer goed vermaakt hadden, maar tevens gaven zij hunne verwondering te kennen dat de Europeesche heeren en dames de verschillende dansen niet liever door hunne bedienden lieten uitvoeren, als wanneer zij evenzeer het genot konden

hebben van te zien dansen, zonder zich te vermoeijen.

Muzijk en zang heeft ieder land,
Gewoonlijk naar zijn eigen trant;
En wat 't Chinesche oor kan streelen,
Zou ons gewis weldra vervelen.

De Ketting-ganger.

De Ketting-ganger.

(Orang pe-rantej.)

Verwonderen zal het u gewis, lieve kinderen! dat de op nevensgevoegd plaatje afgebeelde man *ketting-ganger* genoemd wordt; aangezien hij toch geen ketting aan het lijf heeft. Ja, dat is zeker wel vreemd, en daarom zal ik het u uitleggen.

In vroegere jaren werd den misdadigers, die tot de straf van kettingslag of dwangarbeid in den ketting veroordeeld werden, een' ijzeren band of ring om het midden van het lijf geklonken, boven de heup, en aan weerskanten hingen daar-aan kettingen, eveneens van ijzer, die van onderen waren vastgehecht aan ijzeren ringen die om het dunne van het been, boven den enkel, waren

vastgeklonken. Toen kon men de ketting-gangers, door het gerammel hunner kettingen, reeds van verre hooren aankomen, terwijl de arbeid door die kettingen zeer belemmerd werd, en ook wel eens verlamming in de beenen der veroordeelden daarvan het gevolg was. Om die bezwaren weg te nemen zijn de kettingen der veroordeelden vervangen door eenvoudige ijzeren ringen, welke hun worden om den hals geklonken. Het lot van den zoogenoemden ketting-ganger is daardoor zeer veel verzacht, terwijl hij ook veel meer geschiktheid heeft verkregen voor elken arbeid, maar de benaming van *ketting-ganger* is thans zeer oneigenaardig.

Wel is de kans tot ontvlugting nu veel gemakkelijker geworden, want de ring om den hals is daarbij niet hinderlijk, en bovendien is die gemakkelijk met de kleeding te bedekken, doch zelden zoekt de tot ketting-arbeid veroordeelde zich aan zijne straf te onttrekken; *apa bóleh boewat*, denkt hij, en met onderwerping en gelatenheid draagt hij zijn lot, en, bijaldien God hem het

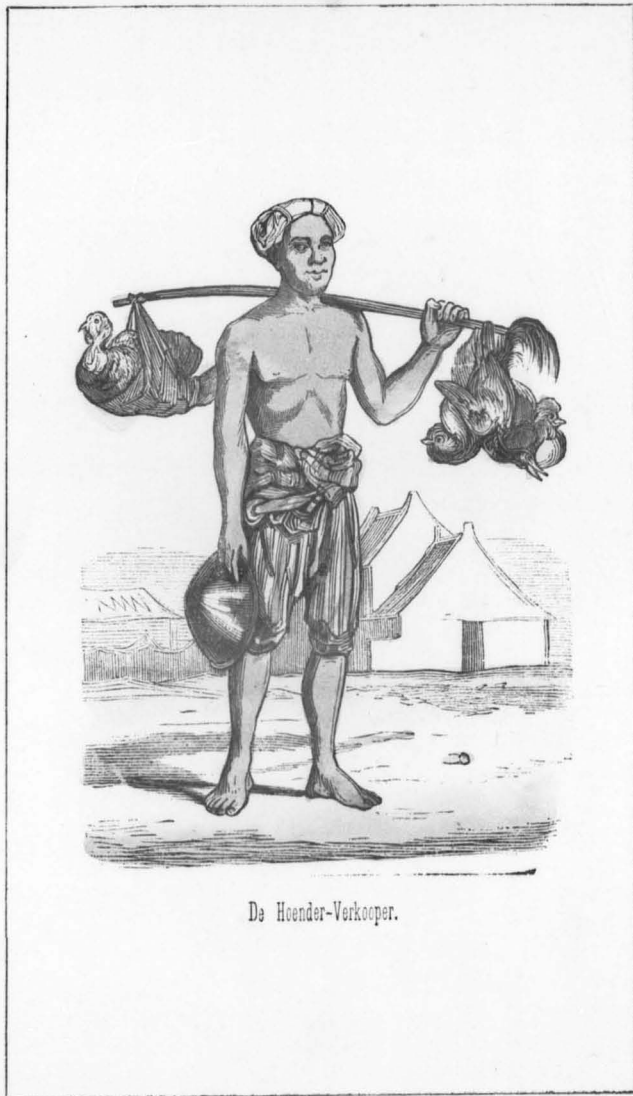
leven spaart, dient hij gewoonlijk zijnen straftijd uit, zonder zich om de toekomst te bekommeren. Het fatalismus, waaraan, als een gevolg van de Mohammedaansche godsdienst, bij de bewoners van den Indischen Archipel zoo algemeen geloofd wordt, mag zeker als eene voornamelijk oorzaak daarvan worden aangemerkt. Hoe weinig de schande over eene onteerende en vernederende straf door die menschen begrepen wordt blijkt daaruit, dat slechts weinig veroordeelden den ijzeren ring om den hals met hunne kleeding bedekken. Alleen winden sommigen een lap lijnwaad om den ring, ten einde de wrijving of schuring minder lastig en pijnlijk te maken.

Zeer te beklagen zijn gewis de menschen die, door hun slecht gedrag en door misdaden zich zulk een betreuenswaardig lot hebben op den hals gehaald, en zeker verdienen zij ons diep medelijden. Niet op eenmaal zijn die menschen zoo slecht geworden, lieve kinderen, dat zij zich aan diefstal, ja sommigen zelfs aan moord hebben schuldig gemaakt; tragsgewijze zijn zij van kwaad

tot erger gekomen. Veelal is ongehoorzaamheid aan hunne ouders of hunne meerderen de eerste aanleiding geweest tot verkeerdheden, die in den aanvang van niet veel belang schenen, doch van lieverlede gingen zij een stap verder; heeft men eenmaal eene schrede op het pad der zonde gedaan, dan is het niet gemakkelijk terug te keeren, en men gaat dan gewoonlijk al verder en verder. Daarom, lieve kinderen, neemt u toch vooral in acht voor deze eerste schrede, en zijt steeds gehoorzaam, opdat het u niet eenmaal ga als den ketting-ganger.

Die hun ouders raad niet eeren,
Zullen tot hun nadeel leeren,
Dat een ongehoorzaam kind
Altijd loon naar werken vindt.

Doet gij wel of doet gij kwaad,
't Loon is altijd naar de daad;
Kwaad volgt kwaad, en goed volgt goed;
Wel hem, die het laatste doet!

De Hoender-Verkooper.

De Woender-Verkooper.

(Toekang djoewâl ajam.)

Ajam! Ajam! — bejbek! — telôr! Zoo hoort men menigmaal langs de straten roepen, en een ieder uwer weet wel wat het te beduiden heeft. Het gebruik van allerlei gevogelte is in de Indische huishouding zeer algemeen, vooral dat van hoenders, welke op allerlei wijzen worden toeberaid. Men eet er kippensoep, gebraden kippen, kippen gehakt, kippenlapjes, *ajam-panggang*, en wat al niet meer voor kippengeregten, en het is wel te verwonderen dat een land zoo veel hoenders kan opleveren, als in Indië gebruikt worden, en dit te meer, naardien het gebruik van eijeren ook zoo menigvuldig is.

De hoenders welke te koop langs de straten worden rond gedragen, hangen meestal aan de bij elkander gebonden poten aan een *pikoelan* van bamboes, zoodat hun lot niet benijdenswaardig is; doorgaans zijn zij ook vrij mager, vooral wanneer de *toekang djoewal* er lang mede heeft moeten rondloopen, alvorens ze te kunnen verkoopen. Daarom dient men de hoenders en eenden, alvorens ze te slagten, gedurende eenige dagen goed te voeren, en *djagong* is een kost waarvan ze veel houden en waarvan ze vet worden.

Kipjes met uw bonte veëren,

Gij zijt zoo vrolijk en zoo blij,

Als 'k u voer naar uw begeeren,

Met *pádúe* en *djagong* daarbij.

Dan dartelt gij zoo door elkaâr

En dan maakt gij vreemde sprongen;

De kiekens kennen geen gevaar,

Want de kloek zorgt voor haar jongen.

De Wengelaar.

(Orang pemantjing.)

Zoo als u bekend is, lieve kinderen, is de zee in den Indischen Archipel, welke die tallooze eilanden met hun weelderig groen bespoelt, rijkelijk van overheerlijken visch voorzien, en de vischvangst levert aan een groot deel der bevolking van die eilanden een bestaan op. Op verschillende wijzen wordt de vischvangst uitgeoefend; daarvoor worden grootere en kleinere praauwen uitgerust, en ook maakt men daarvoor gebruik van *sejro's*, afperkingen van staketsels in zee, bij wijze van fuiken.

En welk een aangenaam voedsel leveren die voortbrengselen van het zilte vocht niet op! Een

ikan-kakap bijv., op Europesche wijze toebereid en met aardappelen gegeten; zoo ook de *ikan-tenirie* en anderen. En hoe lekker smaakt niet gebakken visch bij de rijst, zooals een gebakken tong, een *ikan-kebon* of een *ikan-soesoe*; en dan die heerlijke gespeende zeevisch, *ikan-bandong* genaamd, waarvan te Soerabaja, en vooral te Grissee zooveel werk wordt gemaakt. Ook mogen wij de overheerlijke krabben en garnalen niet vergeten, die, op allerlei wijzen toebereid, zoo lekker zijn, zoo als een gevulde *kapieting* en *sambal-oedang*. Mij dunkt ik zie u watertanden bij het hooren opnoemen van al dat lekkers.

Door de vischvangst ontstaat bovendien een beduidende tak van handel, namelijk in gedroogde visch en in vischkuit of *teroebo*, waarvan gij misschien ook wel houdt bij uwe rijst, en dat een stukje *ikan-kring* niet altijd door u zal versmaad worden, daar ben ik zeker van. Gedroogde visch en vischkuit zijn handelsartikelen welke door den geheelen Archipel verzonden worden, en het is voornamelijk in de meer van de zee verwijderde

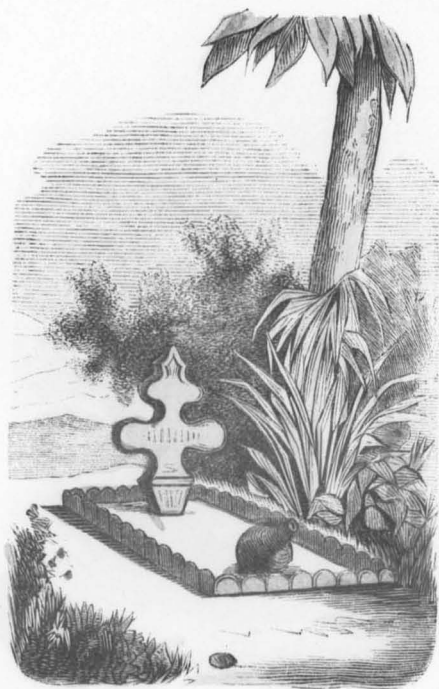
oorden, zooals het binnenland van Borneö en het binnenland van Java, waar versche visch moeilijk te bekomen is, dat daarvan veel gebruik wordt gemaakt. Verscheidene aan zee gelegen *kampong's* of *desa's* vinden in het zouten en droogen van visch huu bestaan.

Ook leveren sommige rivieren goede vischsoorten op, zoo als *ikan-báwal*, *ikan-gáboes* en anderen, en dan heeft men ook nog de *ikan-tambárah* en *ikan-goeranie*, beide zeer gezochte zoet water vischen, welke meestal in daarvoor ingerigte vijvers worden gekweekt. Ook vindt men in sommige streken overvloed van paling.

Maar behalve de vischvangst in het groot, wordt ook wel tot vermaak visch gevangen, doch dan bedient men zich veelal van den hengel of *pantjing*, en met zulk visschen hebt gij welligt ook wel eens een uurtje doorgebracht; want *memantjing-ikan* is ook wel eene liefhebberij van kinderen, althans wanneer zij daarvoor geduld genoeg bezitten, want bij vischvangst is geduld een noodzakelijk vereischte; ook is die liefhebberij niet

geheel zonder gevaar, en daarom mogt gij er
lust toe hebben, zijt dan voorzigtig, en doe het
nimmer zonder toestemming uwer ouders.

Zittend' op de brug, nabij het meer,
Liet de hengelaar zijn hengel neêr.
Hij zit pas, of daar bijt er een,
En trekt den dobber naar beneên;
De visscher haalt, op 't eigen pas,
Een baarsj' op uit den waterplas;
't Ging volkomen naar zijn zin,
De man haald' op en lê weêr in,
En kreeg zoo, door zijn lang geduld,
Zijn netje dra met visch gevuld.

Een Javaansch Graf.

Een Javaansch Graf.

(Khoboer.)

De Indische volkeren in het algemeen, en daaronder ook de Javanen, hebben veel eerbied voor graven, en vooral voor die van hunne voorouders. Er bestaan ook graven welke als heilig aangemerkt en *keramat* genoemd worden, zoo als die van priesters of vorsten, die reeds lang geleden gestorven zijn en, om hunne deugden en goede hoedanigheden, of om het nut dat zij gedurende hun leven gesticht hebben, of om hunnen ijver ter verspreiding van de leer van MOHAMMED, algemeen geëerbiedigd werden, en vooral ook van de zoodanigen die als martelaars voor het geloof gestorven zijn. Naar zulke graven worden bede-

vaarten ondernomen, dan wordt er geofferd, de graven worden met bloemen bestrooid en wierook stijgt er hemelwaarts.

De eerbied welke de Javanen, gelijk de meeste andere Oostersche volken, voor de graven hunner voorouders hebben, pleit ten voordeele van hunne inborst, doch het is daarom, volgens onze begrippen en de Christelijke geboden, niet te min verkeerd om aan die graven hulde te bewijzen, zoo als die alleen het Opperwezen toekomt. Het bijgeloof speelt ook hierbij, zoo als bij meest alle Indische aangelegenheden, eene voorname rol, want menigmaal wordt aan heilig gewaande graven geofferd, ten einde de vervulling zijner wenschen te bevorderen. Maar ofschoon wij dit moeten afkeuren, is het toch onze plicht de dwaalbegrippen van onze minder bevoorregte natuurgenooten te ontzien, en hun geen aanstoot te geven door hen deswege te bespotten, hunne graven te schenden — hetgeen als heiligschennis wordt aangemerkt — of iets dergelijks. Een der oorzaken van den oorlog, welke van 1825 tot

1850, alzoo gedurende vijf jaren, het schoone eiland Java geteisterd heeft, was gelegen in de schending van een kerkhof, ten gevolge van het onverstand van een onzer beambten, die daarover eenen rijweg wilde doen aanleggen.

De grafstede van SHEIKH MOELANA, de eerste Apostel van den Islam op Java, ligt niet ver van de stad Cheribon, en bestaat uit vijf terrassen boven elkander, welke tegen den berg Goenong-Djatie aanliggen; alles is hoogst eenvoudig en onderscheidt zich zelfs niet eens door de minste bouwsieraden. Op de verhevenste terras, die voor bijzonder heilig gehouden wordt, is de eigenlijke grafstede. Even zoo is het met de vorstelijke graven te Imogiri en te Bâzâr-Gedeh nabij Djokjokarta; ook deze zijn uiterst eenvoudig, en hebben bijna geene andere onderscheiding dan eene met gordijnen omhangen verhemelte, op de wijze als een ledikant.

Het graf dat gij hier ziet afgebeeld is dat van een gering Javaan, maar daarom niet minder waard aan de betrekkingen van den overledenen.

Hetzij van voornamen of van geringen, van rijken
of van armen, van allen gelijkelyk keert het lig-
chaam na den dood terug tot stof, om in het
graf eene plaats te vinden, terwijl de onsterfe-
lijke ziel haar aardsch omhulsel verlaat. Daarom
lieve kinderen,

Al is de ziel van 't ligchaam af,
Al daalt het lijk in 't donker graf,
Dat moet u niet doen ijzen.
Geloofst het toch, de goede God
Zal zelfs dit leelijk overschot
Veel schooner doen verrijzen.

Eene Javaansche Vrouw, een Kind dragende.

Eene Javaansche Vrouw, een Kind dragende.

Ziet gij wel, lieve kinderen, hoe het mollige kindje, dat gedragen wordt door die vrouw, met een *liboe* in hare hand, op hare heup gezeten is, aan weerskanten een beentje hebbende, terwijl het met een *kajin-pandjang*, die over den schouder van de vrouw gaat, ondersteund wordt? Kunt gij u nog wel herinneren dat ook gij, toen gij nog zoo klein waart, door uwe *baboe* op diezelfde wijze gedragen werd? Waarschijnlijk niet, want de kinderen die zoo gedragen worden zijn nog te jong om veel op te merken, en daarom kan men zich dan ook zelden van dien leeftijd iets herinneren. In Holland zouden de menschen wel vreemd opkijken, wanneer zij op die wijze

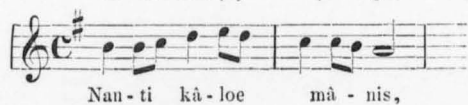
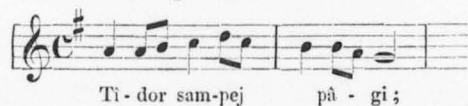

een kind zagen dragen, vooral de onderwetsche bakers, die het zeker zouden afkeuren, en des niet te min beweert men dat die manier veel beter is dan de Hollandsche voor de ontwikkeling der kinderen, en men daarbij nooit van zwikken hoort. Maar, lieve kinderen, wat zijt gij bovendien gelukkig geweest in vergelijking met de kleine kinderen in Holland, die in luijers zoo worden ingepakt dat zij zich bijna niet verroeren kunnen, even als of zij met een spoortrein of stoomboot moesten verzonden worden, als wanneer alleen het adres ontbreken zoude. In Holland moge voor dat inbakeren, vooral in den kouden winter, eenige noodzakelijkheid bestaan;— in het land uwer inwoning is het nooit winter, daar is het altijd warm, zoodat de kleine kinderen daar genoegzaam naakt kunnen zijn, hetgeen zij veel aangenamer vinden, en dat ook gunstiger is voor hunne eerste ontwikkeling; wat is het baden daar een genot voor hen, en wat is het aardig om hen in het water zoo te zien spartelen. Die altijddurende warmte heeft echter

ook hare nadeelen, en is voor de gezondheid in het algemeen zeker minder gunstig, de kinderen kunnen daardoor veelal minder de smarten, welke het tanden krijgen veroorzaakt, verdragen, zoodat vele hunner daaraan bezwijken, terwijl de koude ook meer bevorderlijk is voor de menschelijke krachten.

En zoo gij u niet herinneren kunt, dat gij door uwe *baboe* gedragen werd, dan zoudt gij u zeker ook niet het wiegenlied kunnen voor den geest brengen, waarmede gij door haar of door mama zoo dikwerf zijt in slaap gezongen, bijaldien gij het niet zoo dikwijls had gehoord, wanneer uwe jongere broërtjes of zusjes er mede werden in slaap gesust. De woorden van dat wiegeliedje mogen onzin bevatten, zoo als meest alle Maleische *panton's*, en wat de melodie betreft moge het evenmin te vergelijken zijn bij de mooie wiegeliedjes welke in Holland gezongen worden, waar ze zelfs op groote concerten door onze beroemdste zangers, zooals een vrugt, tot bewondering van eene talrijke schare werden voorgedragen, — zeker is het evenwel dat bij

geen van deze het doel, namelijk het inslapen
der kinderen, zoo spoedig bereikt wordt.

En Chinesche Priester te Batavia.

En Chinesche Priester te Batavia.

In deze afbeelding, lieve kinderen, zult gij zeker wel een' Chinesche Priester herkennen, zoo als hij bij plechtige gelegenheden is uitgedost, en zeker hij ziet er dan, met zijn hoofdtooisel, dat veel op een bisschopsmijter gelijkt, met zijn lang paarsch zijden overkleed of toga, met ornamenten van verschillende kleuren omzet, en onder dit alles een wit kleed, waarvan alleen de mouwen zichtbaar zijn, terwijl hij in de hand een koperen schel houdt, die hij onder de ceremoniën van tijd tot tijd doet hooren; — dan, zeggen wij, ziet hij er nog al bont en opgeschikt uit, en moet hij wel eenigen indruk maken op de menigte, althans wanneer die niet tot het verlichte ge-

deelte van het volk behoort. Deze priesters, welke uit China herkomstig, en niet, gelijk de *peranakan* Chinezen op Java geboren zijn, worden *Wäsioen* genoemd, en wonen in den tempel of *Tei-pekkong*. Hun hoofd is kaal geschoren, en zij mogen geen staart dragen en ook niet huwen. Alle dierlijk voedsel is hun verboden, terwijl zij na hunnen dood niet worden begraven, maar verbrand. Ik zou haast durven wedden, lieve kinderen, dat gij, in weerwil van hunne fraaije kleeding, geen Chineschen priester zoudt willen zijn.

Welk een geluk en voorregt dat gij geen Chinezen zijt, maar Christenen! een voorregt dat gij niet genoeg waarden kunt.

Dat elk steeds op zich zelve let,
En volge trouw zijn' godsdienst wet.

Eene Vrouw uit het binnenland van Palembang.

139

Eene Vrouw uit het Binnenland van Palembang.

Wij gaven u in dit bundeltje reeds eene beschrijving van eene Javaansche vrouw, en zeker, wij hebben haar lot daarbij niet benijdenswaardig afgeschilderd, en daarom toch niet erger voorgesteld dan het in werkelijkheid is. Doch het lot van eene vrouw in het binnenland van Palembang is nog veel beklagenswaardiger, want, behalve dat ook dáár de Mohammedaansche godsdienst bijna algemeen beleden wordt, en de vrouw, volgens die leer, op een' lageren trap staat, een' minderen rang bekleedt dan de man, waaraan zij op eene slaafsche wijze is onderworpen, zoo

ondervindt zij van de zijde van haren echtgenoot niet die genegenheid en toegevendheid, welke aan de Javaansche vrouw nog al eens ten deel valt, en er veel aan kan toebrengen om haar lot te verzachten.

In het binnenland van Palembang moet de man voor zijne vrouw een' zeer grooten bruid-schat betalen; hij moet haar als het ware van hare ouders koopen, en zulk een huwelijk, waar door de vrouw geheel het eigendom wordt van haren man, die naar welbehagen over haar kan beschikken, — zulk een huwelijk wordt *djoedjoer* genoemd. De man, die zijne vrouw als een minder wezen beschouwt, spaart haar dan ook geenszins, want behalve de zorg voor de dagelijksche pot, welke, hoe eenvoudig ook, zijn tijd vereischt, moet zij al het huiswerk verrigten, en bovendien arbeid in het veld, welke vaak hare krachten te boven gaat. Zij moet zaaijen, planten, maaijen en snijden, al naarmate de aard der veldvruchten en het jaargetijde zulks medebrengt. Tehuis moet zij, behalve het zwaardere werk, als:

houtkappen, waterdragen en dergelijken arbeid meer, spinnen en weven, want alle stoffen voor de kleeding van het huisgezin, zoo voor haar zelf als voor haren man en hare kinderen, worden door haar vervaardigd, en daarin munten die van zijde uit, welke door geheel Indië met regt beroemd zijn en gezocht. Hare taak wordt door niets veraangenaamd dan door het zingen van eenige *panton's* en het aanhooren van vertelsels welke gedurende den arbeid door een harer worden opgedischt.

Inmiddels blijft de man, die in de Palembang-sche binnenlanden ten hoogste onverschillig, vadsig en loom is, op zijn *balie-balie* liggen luijeren, terwijl zijne gedachten zich bezighouden met zijne vechthanen, zijne weddingenschappen, met de dobbelspelen welke hij wenscht bij te wonen, en met de amfioenpijp, waaraan hij, helaas, veelal verslaafd is.

De kleeding der vrouwen is in het binnenland van Palembang hoogst eenvoudig; haar kapsel is genoegzaam gelijk aan dat der Javaansche vrou-

wen; haar *bádjoe* reikt tot aan de kniën, en is gewoonlijk van donker blaauw katoen vervaardigd, en de geruite *sárong* is mede van katoen. *Gebatikhte* en zijden *sárongs* worden alleen door de vrouwen van de bemiddelden gedragen, en dan nog alleen bij bijzondere gelegenheden. Zeer algemeen hebben zij een' zakdoek, dien zij over den schouder of gevouwen in de hand dragen, een voorwerp waarop zij bijzonder gesteld zijn; terwijl de *salendang*, een sjerp van zes voet lengte en een voet breedte, van gekleurde katoenen of zijden stof, waarvan de uiteinden geborduurd of met franjes voorzien zijn, om den nek geslagen, met de uiteinden over de borst naar beneden, eene onmisbare tooi voor haar uitmaakt, wanneer zij uitgaan. De sieraden bepalen zich gewoonlijk bij *soebang's* van goud, zilver of hoorn, welke zeer zwaar zijn, zoodat de oorlellen onmatig worden uitgerekt, terwijl de ongetrouwde vrouwen gewoonlijk zilveren armbanden dragen.

Op het bijgaande plaatje is eene maagd uit de gegoede klasse afgebeeld, gekleed om op eene

bruiloft te gaan. De stoffen, zoowel van *bádjoe* als *sárong*, zijn dan gewoonlijk van licht bruine of roodachtige zijde, met gouddraad doorweven. Het *bádjoe* is nu kort, reikt niet tot aan de heupen, en wordt onder de *sárong*, tegelijk met deze, met een buikband van *soewása* vastgemaakt. De borstlap van donkeren stof, is, even als de halskraag, met kleine hoorntjes, in Holland katjes genoemd, bestikt; en een paar Chinese muilen, dikwijls met gouddraad kostbaar geborduurd, voltoojen het toilet, terwijl haar kapsel uit den gewonen *sunggol* bestaat, evenals bij de Javaansche vrouwen.

Maar ofschoon het lot der vrouwen in het binnenland van Palembang verre van benijdenswaardig is, zijn zij daarom niet altijd ongelukkig. Gewoonte is eene tweede natuur; nimmer hebben zij zich een' beteren toestand kunnen voorspiegelen of die kunnen verwachten, omdat de gelegenheid om vergelijkingen te maken ontbroken heeft; zonder wederstreven onderwerpen zij zich aan hun lot, en door naarstig en wel-

gemoed hare pligten, hoe moeilijk ook, te vervullen, genieten zij dikwerf tevredenheid.

Door juist besef van pligt,
Wordt veler taak verligt;
Onderworpenheid en vlijt,
Schenkt 't gemoed tevredenheid.

De Djajang-Sekar.

De Djajang-Sekar.

Door *djajang-sekar's* verstaat men een korps inlandsche ruitery, in dienst van het Nederlandsch Oost-Indisch Gouvernement, hetwelk veel overeenkomst heeft met de *maréchaussée* in Nederland en de gendarmerie in Frankrijk. Ofschoon als militairen gekleed en uitgerust, maken de *djajang-sekar's* geen deel uit van het leger, maar staan onder de bevelen van de burgerlijke-besturen der plaats waar zij garnizoen houden. Vijf- of zeshonderd man sterk, is dat korps over geheel Java in detachementen van 50 tot 60 man verspreid, doch voornamelijk op die plaatsen waar weinig of geen troepen in garnizoen zijn. Deze detachementen staan, naar gelang hunner sterkte,

onder bevel van eenen Europeschen officier of onderofficier. De diensten welke van dit korps gevorderd worden bestaan voornamelijk in het bewaren van de openbare rust; het overbrengen van gevangenen, vooral wanneer deze in grooten getale zijn; het begeleiden van transporten Gouvernements gelden of goederen; en wijders zoodanige diensten als met de politie in verband staan. Ook dienen de *djajang-sekar's* wel eens tot eene soort van eerewacht van den Resident ten wiens beschikking zij gesteld zijn, en dezen vergezellen zij somtijds op zijne togten, hetzij tot zijne veiligheid, hetzij om eenig vertoon te maken.

Reeds eeuwen geleden, nog voor dat Java door de Europeanen was ontdekt geworden, bestonden daar reeds *djajang-sekar's*; dit was namelijk de benaming welke gegeven werd aan de lijf- of eerewachten (*gardes d'honneur*) van de vorstelijke gebieders van die tijden; deze lijfwachten werden zamengesteld uit de edelen des lands, en uit de zonen van prinsen en voornaamste grooten, en daarom gaf men aan die wachten

den naam van *bloem des volks* of *der natie*, welke de beteekenis is van *djajang-sekar*; op die wachten, voor een groot deel uit bloedverwanten zamengesteld, meenden de vorsten volkomen te kunnen vertrouwen en staat maken, niet om hare verkleefdheid en genegenheid alleen, maar omdat hare goede trouw op eigenbelang steunde, vermits zij met hunne vorsten of overheerschers zouden staan of vallen. De zaak is geheel veranderd; onze tegenwoordige *djajang-sekar's* zijn iets geheel anders dan die eerewachten van vroegere jaren, zij maken *de bloem der natie* niet meer uit, doch de naam is bewaard geworden, even als die van de kettinggangers, die geene kettingen meer aan het lijf hebben.

Ofschoon niet tot het leger behoorende, is de kleeding en wapening van de *djajang-sekar's* toch nagenoeg aan die van de ruitery van het leger gelijk; het grootste onderscheid is dat hunne knopen en uitmonstering van wit in stede van geel metaal zijn. Bij sommige gelegenheden hebben zij, met het leger vereenigd, te velde zeer

goede diensten gedaan, zoo als gedurende den oorlog op Java van 1825 tot 1850. Ook hebben zij zeer goede diensten bewezen bij de onlusten welke in de jaren 1846 en 1850 in het Bantamsche hebben plaats gehad.

Zoudt gij ook wel willen wezen

Rustbewaarder van den staat?

Of zoudt gij de voorkeur geven

Aan 't bedrijf van den soldaat?

Lieve kinderen, beide is eervol,

Mits men slechts volbrengt zijn plicht;

Den meesten lof zal hij verdienen,

Die het best zijn' dienst verrigt!

De Tópeng-Babakan.

De Tópeng-Babakan.

Bijaldien gij u bevindt in de hoofdplaats van onze Oost-Indische bezittingen, te Batavia of in zijne omstreken, en gij hoort dan nu en dan het dof geluid eener trom waarop eerst met zekere toenemende snelheid, en daarna langzaam geslagen wordt, en wanneer gij dan tegelijk met die naderende klanken, het niet zeer luidruchtig gejoel en gemompel bespeurt van de menigte welke tevens naderbij komt, dan begrijpt gij, niet waar lieve kinderen? al spoedig dat het de *tópeng-babakan* is, die de gelegenheid zoekt om zijne grappen te vertoonen en de menigte te vermaken, en dan bekruipt u wel eens den wensch dat uwe ouders er in zullen toestemmen dat die

vertooning voor hunne woning of op hun erf plaats heeft, en zij er een halven of heelen gulden voor over hebben. Veel zal het er dan van afhangen hoe gij hebt opgepast en of gij goed geleerd hebt,

Want hebt gij wel volbragt uw' taak,
Dan gunt men u ook graag vermaak.

Bij de *tópeng-babakan* zijn de rollen gewoonlijk tusschen twee personen verdeeld, eene danseres namelijk, welke daarbij de hoofdpersoon uitmaakt, en een man die de rol van potseemaker of hansworst vervult. Even zoo heeft men danseressen, *rongging's* genaamd, die tot vermaak van het publiek langs de straten dansen, doch deze zijn niet vermomd.

De danseres draagt, even als op nevens gevoegd plaatje is afgebeeld, tot kapsel eene soort van pruik, in den vorm van een halven cirkel, in het midden met een bloemenkrans versierd. In de ooren draagt zij *kráboe's*, welke edelgesteenten

moeten voorstellen, doch evenmin echt zijn als dit gewoonlijk het geval is met de zilveren buikband, en den bos zilveren sleutels. Overigens is zij, zooals gij ziet, zeer opgeschikt, doch het is vooral de *salendang* welke bij haar toilet een vereischte uitmaakt, en evenmin gemist kan worden als de waaijer welke zij in de rechterhand heeft en die zij geopend voor haren mond houdt, wanneer zij dien opent om hare in de ooren der meeste omstanders zoo welluidende stem te laten hooren. Zij maakt nu allerlei bewegingen welke *tandakh* of dansen genoemd worden, doch waarbij de voeten zelf het minst in beweging komen; zij wringt hare ledematen in allerlei bogten, maar vooral zijn het de met *gelang's* versierde armen welke worden voor- en achteruit gestrekt, terwijl de handen en vingers op allerlei wijzen worden verdraaid. Gedurende den dans heeft zij van drie maskers (*tópeng's*) er bij afwisseling gewoonlijk een voor het aangezicht, en de dans gaat doorgaans vergezeld van een gezang, dat den Inlandsche omstanders blijk-

baar zeer bekoort, doch waarvan de schorre klanken niet zeer geschikt zijn om het gehoor van eenen Europeaan te streelen.

De mannelijke danser of potsenmaker heeft geene buitengewone kleeding hoegenaamd, en is dikwerf grootendeels naakt, zooals de *koelie's* langs den weg loopen, doch genoegzaam altijd heeft hij eene roode slaapmuts op het hoofd, en een der bespottelijkste mommen voor het aangezicht, en het zijn voornamelijk zijne grappen welke de lachspieren van de omstanders in beweging brengen.

Terwijl de grappen van dien man

De menigte vermaken,

Doet de *tópeng-babakan*

Door zang genot haar smaken;

En al is haar stem te schor

Om u te behagen,

Daarom past u geen gemor

Noch moogt g' u beklagen;

Want u te bekoren is niet haar streven,

Maar wel den inlanders vermaak te geven.

Deze dans en het gezang gaan doorgaans vergezeld van de klanken der volgende vier muzikwerktuigen, namelijk: de reeds vermelde trom, *gedang* genaamd, waarvan wij hiervoor reeds gesproken hebben, en welke bestaat uit een stuk hollen boomstam, aan beide einden met haarloos geitenvel bekleed; zij wordt, op den schoot liggende, met de vingers der beide handen bespeeld. Het tweede instrument is een vierkant rakje, waarin drie kleine metalen bekkens op korden geplaatst zijn, welke bekkens, met een geknopt stokje bespeeld, verschillende toonen voortbrengen. Het derde is een metalen *gong*, welke hier of daar wordt opgehangen en waarop van tijd tot tijd, met een met linnen omwonden stok, zachtken een slag wordt gegeven, waardoor een lang aanhoudend, dof geluid wordt voortgebracht. Het vierde instrument is de *rabab*, eene ovale viool met vrij langen hals, met twee houten schroeven in het bovineinde, waarmede twee snaren van fijn koperdraad, welke aan het onderende zijn vastgemaakt, worden opgewon-

den en gespannen. Dit instrument, dat van boven plat is, en bedekt met het daarover uitgespannen en gedroogd buikvlies van eenen karbouw, wordt bespeeld met een krommen strijkstok van nangka-hout, waarop paardenhaar gespannen is.

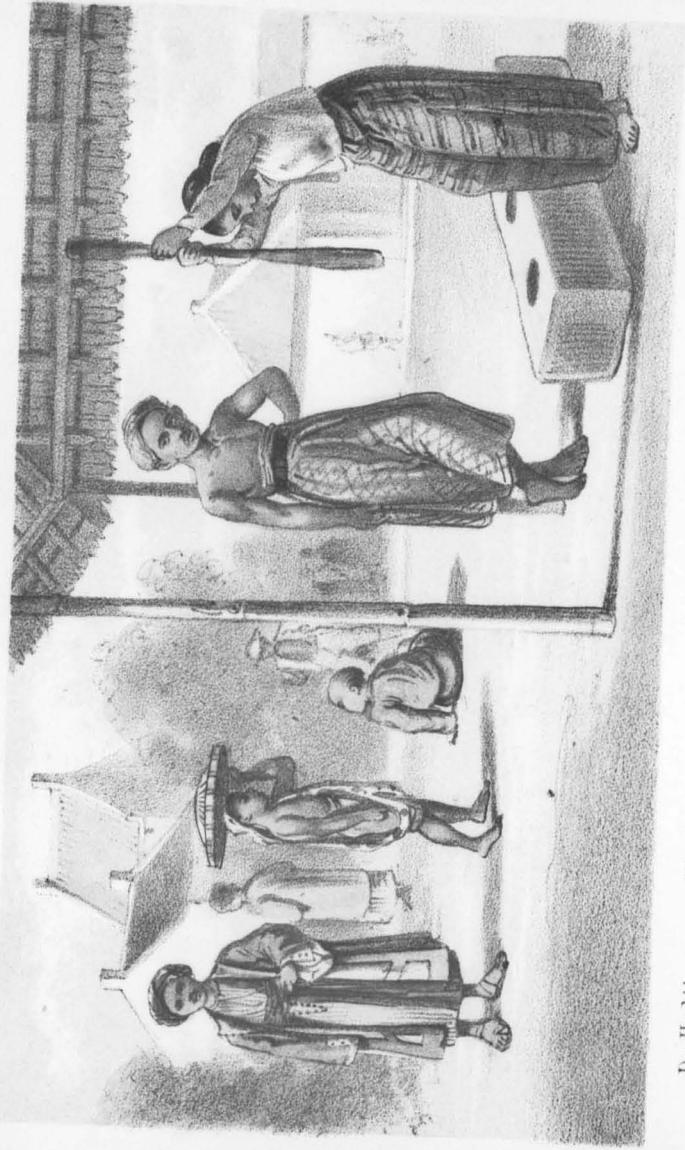
De vertooning van de *tópeng-babakan* duurt zelden veel langer dan een half uur, waarna de verschillende instrumenten worden bijeen gepakt, om de vertooning elders te hervatten. De menigte gaat dan gewoonlijk tevreden uit een, doch enkele liefhebbers volgen de danseres en den potsenmaker, om zich op eene andere plaats nogmaals in hunne grappen en vooral in het gezang te kunnen verlustigen.

Gelijk dit met de voorstellingen van anderen aard zoo dikwerf het geval is, is de toestand van hen die anderen zoo weten te vermaken meestal niet gunstig. Veelal levert het slechts een sober bestaan op. Wie daarmede hun levensonderhoud verdienen zijn doorgaans weinig geschikt voor degelijken arbeid, die veel zwaarder

mag vallen, maar toch ook meer voordeel geeft, en vooral meer zelfvoldoening; doch daarvoor zijn ze meestal te lui; het zijn gewoonlijk menschen van een onzedelijk gedrag, die reeds lang aan nuttigen arbeid ongewoon zijn geworden en, hoewel men om hunne potsen lacht en zich daarmede vermaakt, staan zij toch zelden in aching; daarom, lieve kinderen, moeten wij den omgang van zulke menschen vermijden, ofschoon zij ons medelijden verdienen. Hetzelfde kan men zeggen van de *rongging's*, en beide dienen dan ook slechts tot uitspanning van de geringe volksklasse. Aan de hoven van Soerakarta en Djokjakarta heeft men de *bedojo's* en *serimpie's*, even eens danseressen, doch dit zijn dochters van prinsen en van de voornaamste edellieden uit die rijken; zij worden geoefend in de dansen waarmede zij de hoofdpersonaadjen, trouwens slechts bij enkele doorgaans plechtige gelegenheden vermaken; die dansen duren doorgaans vrij lang, en worden dan, voor de Europeanen welke daarbij tegenwoordig zijn, vervelend, vooral wan-

neer men ze meermalen gezien heeft. Op het gedrag van deze meisjes valt gewoonlijk niets aan te merken, en tegen elke belediging worden zij streng bewaakt.

Lustig zingen,
Vrolijk springen,
Is gepaste kindervreugd;
Lagchen, spelen,
Stoeijen, streelen,
Dat is ware pret der jeugd.
Kind'ren gunt men graag vermaak,
Na 't volbrengen van hun taak!

De Hadji.

Kinderen met snoeperij.

Javaansche stalknecht.

De Rijststamper.

De Rijststamper.

Kent gij een aangenamer voedsel, lieve kinderen, dan de rijst welke u twee- of driemaal daags wordt voorgediend? Wij gelooven dat dit mag betwijfeld worden. Wel zult gij misschien nu en dan aan de eene of andere snoeperij de voorkeur geven, maar in warme landstreken smaakt toch niets zoo goed als rijst, en een groot geluk mag het daarom heeten dat de rijst tevens zulk een gezond voedsel is, en in diezelfde warme landen zoo mildelijk groeit, want:

Wie ooit een smaak'lijk voedsel prijst,
Ik houd het met de lekk're rijst;

Die staat mij nimmer tegen.
 'k Gun and'ren taarten, lekkernij; —
 Een bord vol rijst, wat visch er bij,
 Dat kan ik smaak'lijk leégen.

Op Java, Sumatra, Borneö, Celebes, Bali en nog verscheidene andere eilanden van den Indischen Archipel maakt de rijst dan ook het algemeene voedsel der bevolking uit, doch op enkele anderen, zoo als de Moluksche eilanden, voeden de bewoners zich meer met sago. Wel te beklagen zijn voorzeker die menschen welke te arm zijn om zich met rijst te voeden, en zich daarom moeten behelpen met *djagoug*, aardvruchten of dergelijken, hetgeen in geval van misgewas, of wanneer de rijst door andere oorzaken buitengewoon duur is, dikwijls aan velen te beurt valt en als eene groote ramp is aan te merken, te meer daar ziekte vaak het gevolg is van een minder gezond voedsel. Gelukkig zijt gij daarom dat gij u dagelijks met rijst, dat heerlijke voedsel, kunt verzadigen, een voorregt dat zeker uwe

dankbaarheid opwekt, en waarvoor gij den goeden Gever wel biddend moogt danken:

Wat zijt gij, Hemelvader, goed!
 Die zulke spijs ons groeijen doet,
 En ons zoo mild bejegent!
 O, geef dat 'k U eerbiedig bid
 En dank, wanneer 'k aan tafel zit,
 Daar gij zoo zeer mij zegent.

Ja waarlijk! Rijst is eene heerlijke spijs, vooral wanneer men daarbij eenige toespits heeft, gelijk de koks op Java die weten te bereiden, zoo als: *kerrie*, *ikan-pindang*, *sambal-göreng-oedang*, *sajor-lödeh*, *sajor-toemis* en zooveel andere soorten van groenten, en dan wat *sesati*, of wat *dinding* van herten vleesch er bij, of wat hoendergehakt, of een gebakken of gedroogd vischje, dan kan men zich ter deeg te goed doen en smullen, ja

Zie 'k bij de rijst ook op den disch
 Wat *sambal*, *kerrie*, vleesch of visch,

Dan smul ik als een koning!
 Steeds blijft mijn maag in goeden staat;
 Want kost, die mijn gezondheid schaadt,
 Komt nooit in onze woning.

Maar, aangezien gij de rijst zulk een kostelijk voedsel acht, zeker even nuttig als lekker, zoo zult gij er zeker ook wel eenig belang in stellen om te weten, hoe de rijst gezaaid of geplant wordt, wat daarbij zoo al wordt in acht genomen, hoe vervolgens de oogst geschiedt, en welke bereiding dit kostelijk graan moet ondergaan, alvorens het kan gegeten worden.

De meeste rijst wordt verbouwd op natte velden, de zoodanige namelijk welke eenige duimen onder water staan, en zulke velden, waaraan men de voorkeur geeft, als men over het daarvoor vereischte water beschikken kan, worden *sávah's* genoemd. Op plaatsen waar men geen water heen kan leiden, zoo als in het gebergte dikwerf het geval is, worden drooge rijstvelden, *gága's* of *tipar's* genaamd, aangelegd. De *sávah's*

zijn echter vruchtbaarder, en geven soms drie oogsten in de twee jaren, ja in zeer gunstige gevallen ook wel twee oogsten elk jaar, mits men de velden steeds kunne onder water zetten. Zoowel *sávah's* als *gága's* of *tipar's* moeten worden geploegd en geëgd.

De *sávah's* moeten, om gelijkmatig te kunnen worden onder water gezet, waterpas worden aangelegd, en opdat het water er op zou kunnen blijven staan, worden ze aan de lage zijden voorzien van *galang'an's*, dat zijn kleine dijkjes, die soms tevens dienen tot voetpad door de velden. Wanneer nu de *sávah's* op een hellend terrein, zoo als tegen gebergten of in ravijnen zijn aangelegd, dan worden ze eveneens waterpas, doch, als breede trappen, amphithéatersgewijze aangelegd, terwijl, naarmate de grond steiler is, deze trappen of terrassen smaller en kleiner zijn. Ieder dezer terrassen is aan de lage zijde omgeven met een *galang'an*, om te beletten dat het water zich op het volgende lagere terras overstortte, maar, naardien het voor het gewas schadelijk zoude

zijn bijaldien het water stilstond en niet versocht werd, zijn in de *galang'an's* hier en daar kleine openingen, soms van deurtjes of sluisjes voorzien, om het water langzaam van het eene terras op het andere te laten loopen, of naar willekeur te kunnen ophouden.

Op de drooge rijstvelden wordt de *pádie* gezaaid, doch op de *sávah's* in rijën op regelmatige afstanden geplant, omdat het graan anders te dicht zoude te staan komen, en verstikken. De jonge planten welke daarvoor gebezigd worden noemt men *bibit*, en om deze te verkrijgen, wordt een gedeelte *sávah*, groot naar behoefte, belegd of bezaaid met geheele aren of halmen van de vorige oogst. Wanneer deze jonge spruitjes veertig, hoogstens vijftig dagen oud zijn, worden ze uitgehaald, ter lengte van een paar palmen afgesneden, en op de *sávah* overgeplant.

Tegen den tijd dat de *pádie* begint rijp te worden, wordt zorgvuldige bescherming vereischt tegen zijne vijanden, welke, behalve in eenige soorten van insecten en in veldmuizen, bestaan

in de u bekende *boerong glétikh*, een allerliefst mooi vogeltje, veelal ook rijstdiefje genoemd. Om de schade welke dit vogeltje, dat zich bij voorkeur met *pádie* voedt, zoo veel mogelijk te voorkomen of verminderen, worden hier en daar zoogenaamde vogelverschrikkers geplaatst, in allerlei gedaante en kleur; voorts plaatst zich een wachter in een zeer klein, op hooge palen geplaatst huisje, waaruit in alle rigtingen lijnen of touwen zijn gespannen, die hier en daar aan staken zijn vastgemaakt. Aan deze lijnen hangen voorwerpen van allerlei gedaante, waarvan sommigen geluid kunnen geven, en die allen, wanneer door de wachter in het huisje aan de lijnen getrokken wordt, in beweging komen of geluid maken, als wanneer een zwerm van duizenden dezer kleine gevleugelde roovers, met geruisch uit de halmen opvliegt.

De oogst van de *pádie* levert een algemeen feest op voor de bewoners van den omtrek; van alle zijden stroomen dan mannen en vrouwen, oud en jong, naar het veld waar zal geoogst worden,

waarvan het water nu is afgetapt, en dat prijkt met de rijk gevulde aren; allen komen om te helpen, en bekomen voor hunne moeite een vijfde deel van hetgeen zij gesneden hebben; niemand die komt om *pádíe* te snijden mag worden afgewezen, eene instelling welke vooral voor de armen weldadig is. Een voor een wordt halmpje voor halmpje met een klein mesje afgesneden, nimmer twee of meer of eene handvol te gelijk, een gebruik dat men toeschrijft aan een gevoel van dankbaarheid en diepen eerbied ten aanzien van een gewas, dat zoo mildelijk in aller behoeften voorziet, zoodat men bij het snijden niet roekeloos of ligtvaardig zoude darven te werk gaan, maar iederen halm met onderscheiding behandelt.

Wanneer de *pádíe* gesneden is, wordt hij in bossen gebonden en in de schuur gebragt, om later van den bolster ontdaan te worden. Bij iederen landbouwer staat de *lombong* of het schuurtje dat zijnen voorraad bevat, naast zijne woning. De *lombong* heeft een eigenaardigen vorm,

van boven breed en van onderen smal, en voorzien van eenen vloer van bamboes, hoog genoeg van den grond om er den wind onder door te laten spelen.

Om de *pádíe* te ontbolsteren, bedient men zich, wanneer zulks in het groot geschiedt, van molens, zooals er bestaan van verschillende inrigting. Vooral van den rijstpelmolen, welke uit China op Java is overgebragt, wordt veel gebruik gemaakt. In het klein, zoo als de voorraad *pádíe* van den landman zelf, wordt echter niet van den molen gebruik gemaakt om de *pádíe* te ontbolsteren, maar van een rijstblok, *loempang* genaamd. Het is een dik vierkant blok hout, hetwelk is uitgehold, en in die holte legt men de *pádíe* welke van den bolster moet ontdaan worden. Tot dat einde wordt de *pádíe* gestampt (*tombokh*) met eenen stamper, *aloe* genaamd, welke ongeveer 1,75 Ned. el lengte en 7 à 10 Ned. duim middellijn heeft, met eene zwaarte van $3\frac{1}{2}$ à 4 Ned. ponden. *Tombokh-pádíe* is eene vrij vermoeijende bewerking, welke men op bijgevoegd plaatje

ziet afgebeeld, en daar door eene vrouw verrigt wordt.

Tok-ketok! tok-ketok! tok-ketok! tok!
 Zoo wordt de *pádie* gestampt in het blok;
 Zoo maakt men de korrels zuiver en wit,
 Dat er geen enkel zwart plekje aan zit.

Door het stampen breken altijd eenige rijstkorrels, en ontstaat er een soort van stof of meel, *dedakh* genaamd, een zeer goed voedsel voor pluimvee, hetwelk men dan ook meest altijd in de nabijheid van het rijstblok ziet;

Tok-ketok! tok-ketok! tok-ketok! tok!
 Zoo ontbolstert men de *pádie* in 't blok;
 Dan ziet men vergaard kip, eend en kalkoen,
 Om met *dedakh* hunnen maaltijd te doen.

Voor hetgeen wij rijst noemen in de verschillende toestanden van dit graan, zoowel op het veld staande als in den bolster en van den bolster ontdaan als gekookt, heeft men in de Ma-

leische taal vier verschillende benamingen, als:

1°. De rijst op het veld of het natte rijstveld noemt men *sáwah*, of, wanneer een droog rijstveld bedoeld wordt *gága* of *tipar*. 2°. Rijst in den bolster noemt men *pádie*. 3°. Wanneer de rijst van den bolster ontdaan is noemt men haar *bras*, en 4°. Wordt gekookte rijst *nási* genoemd.

Behalve de bovenvermelde natte en drooge rijstvelden heeft men nog den rijstbouw op *ladang's*; deze is echter zeer gebrekkig en wordt alleen dáár toegepast, waar de gelegenheid om *sáwah's* of *tipar's* aan te leggen ontbreekt, of waar de beschaving daarvoor nog te ver ten achteren is. Op het eiland Bangka wordt de rijst uitsluitend op zulke *ladang's* verbouwd, maar de hoe danigheid er van is dan ook zeer min, en de hoeveelheid, bij een weinig tegenspoed, niet voldoende om de bevolking te voeden, zoodat aan deze noodwendige levensbehoefte wel eens groote schaarschte bestaat. Ook in meer andere streken, zoo als in sommige gedeelten van het noorden van Sumatra, door de Dajakkers in het binnen-

land van Borneö, enz., wordt de rijst op *ladang's* geteeld. Eene zekere uitgestrektheid bosch wordt daarvoor bestemd, zoo groot als voor de behoefte van een zeker getal huisgezinnen of van eene *kampung* wordt noodig geoordeeld. Het daarop staande hout wordt geveld, meestal in Mei of Junij, en van een deel der takken om het te bebouwen stuk grond eene heining gemaakt, ten einde het wild te weren. Het overige gekapte hout wordt gedurende den droogen tijd, veelal in Augustus, verbrand, maar doordien meestal aanzienlijke stukken van boomstammen blijven staan en ook niet door de vlammen verteren, evenmin als sommige gevallen stammen, zoo heeft het veld een zeer slordig aanzien. Voorts worden de *pädie*-korrels, welke voor zaad bestemd zijn, in eenigzins regelmatige rijen gepoot, en verder wordt het veld aan de natuur overgelaten. Alleen worden ook in de *ladang's*, tegen den tijd dat het graan rijp wordt, eenige vogelverschrikkers opgericht, die met lijnen kunnen worden in beweging gebracht. Telken jare moet een nieuwe *ladang* worden aangelegd,

en het eenmaal daarvoor gebezigde stuk grond moet minstens zeven jaren, en dikwijls langer braak liggen, alvorens het genoegzaam vruchtbaarheid verkregen heeft om andermaal voor den rijstbouw gebruikt te worden.

De rijst is doorgaans wit, doch er bestaat ook roode rijst, en rijst die bont, of waarvan de korrels ten deele rood en ten deele wit zijn. Ofschoon de witte het meest gezocht is, en er het smakelijkste uit ziet, wordt de roode rijst in het algemeen voedzamer geacht. Er bestaan ontelbare soorten van rijst, die in hoedanigheid zeer verschillen; daaronder heeft men ook de u zeker wel bekende *ketan* of *poeloet*; deze is als voedsel minder geschikt en daarbij ongezond, maar wordt doorgaans gebruikt om *kwee-kwee* te maken, zooals *kwee-wadjie*, *kwee-poetoe* en andere lekkernij.

De rijst is een gewas van een zeer uitgebreid nut, want als voedsel vervangt zij zoowel het in Europa als zoodanig zoo kostelijke brood, als den aardappel, en tot vele einden kan men er

gebruik van maken, zooals tot voeder voor pluim-
vee, terwijl ook de paarden, gelijk in Europa
haver, dagelijks wat *pádie*, te voren in water
geweekt, ter versnapering ontvangen; de *pádie*
is, bij matig gebruik, voor de paarden een ver-
sterkend voedsel en tevens eene lekkernij.

En nu gij, lieve kinderen, door de laatste
bladzijden van dit boekske, het groote nut van
de rijst hebt leeren kennen, en hoe zij, uw da-
gelijksch voedsel, groeit en geteeld wordt, —
nu zult gij zeker des te meer zijn opgewekt tot
dankbaarheid jegens de Voorzienigheid, die u
zulke goede gaven schenkt, en zoo mild is met
zegeningen;

Denk dan, wat zijt Gij, o Schepper! toch goed,
Dat gij zoo mild ons verzadigt en voedt!

